

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Česká republika a postkolonialismus ve vztahu k subsaharské Africe

Bakalářská práce

Autor: Michaela Čápková

Studijní program: B6701

Studijní obor: Politologie

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Čápková
Studium: F20BK0117
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Název bakalářské práce: Česká republika a postkolonialismus ve vztahu k Subsaharské Africe
Název bakalářské práce AJ: The Czech republic and postcolonialism in relation to subsaharan Africa

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na to, jak jsou prezentovány dokumenty, vydané vládou ČR, týkající se subsaharské Afriky v období migrační krize v letech 2015–2017. Teoretickým konceptem práce bude teorie postkolonialismu

Praktická část bude zaměřena na zkoumání vydaných dokumentů v daném období. Cílem mojí práce bude zjistit jakým způsobem o subsaharské Africe, migraci a migrantech jako takových, bylo referováno a jak je následně vnímáno naší společností. Jestli je jazyk, jakým je prezentováno rovnocenný anebo je na to nahlíženo z koloniálního postoje.

Zvolená metoda pro danou práci bude kritická diskurzivní analýza, kde se ukáže, jakým způsobem jsou právě tyto dokumenty interpretovány.

REID, J. Richard. Dějiny moderní Afriky: od roku 1800 po současnost. Praha; Grada Publishing, a.s., 2009

NÁLEVKA, V. Čas Soumraku: Rozpad koloniálních impérií po druhé světové válce. Praha; Triton, 2004

ŠMOLÍK, V. Trendy ovlivňující migraci z Afriky, Pohled EU a ČR, IPPS, Policy paper, Únor 2019

ADAMCOVÁ, N. Zahraniční spolupráce České republiky, Praha: IIR, 2006

FAIRCLOUGH, N. Critical discourse analysis : the critical study of language. London: Longman, 1997

AFRICA AND EUROPE IN PARTNERSHIP. Africa and Europe in Partnership [online], 2011

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÁ REPUBLIKA, <https://www.mzv.cz/jnp/>

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 22.3.2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité informace a literaturu.

V Úpici, dne 8.7.2024

Poděkování

Na tomto místě bych poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Milanu Hruběšovi, PhDr., za jeho odborné vedení, cenné rady a trpělivost při konzultacích. Jeho podpora a ochota sdílet své znalosti byly pro mě neocenitelné.

Další velké díky patří Jaroslavu Čihákovi, že mi to nedovolil vzdát.

A v neposlední řadě děkuju tobě, babi, že jsi mi podávala kapesník, když se mi nedařilo.

Anotace

Čápková Michaela. 2024. *Česká republika a postkolonialismus ve vztahu k subsaharské Africe*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie, bakalářská práce.

Hlavním tématem této bakalářské práce je analýza dokumentů, které se zaměřují na subsaharskou Afriku spojené s migrací a jsou prezentovány vládou České republiky. Tyto dokumenty jsou z období migrační krize v letech 2015 až 2017. Práce je zaměřena především na to, o jaký diskurz o subsaharské Africe a migraci se jedná, jestli je v něm obsaženo postkoloniální rozdělení světa. Způsob, jak jsou tyto dokumenty prezentovány je analyzován jak z pohledu jazykového, tak i obsahového a jakým způsobem nás, jako společnost, ovlivňují.

Klíčová slova: postkolonialismus, migrace, kritická diskurzivní analýza, subsaharská Afrika

Annotation

Čápková Michaela. 2024. *The Czech republic and postcolonialism in relation to sub-Saharan Africa*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, Bachelor Degree Thesis.

The main topic of this bachelor's thesis is the analysis of documents that focus on sub-Saharan Africa connected with migration and are presented by the government of the Czech Republic. These documents are from the period of the migration crisis between 2015 and 2017. The work is mainly focused on what kind of discourse about sub-Saharan Africa and migration is involved, if it includes the post-colonial division of the world. The way these documents are presented is analyzed from the point of view of language as well as content and how they affect us as a society.

Keywords: postcolonialism, migration, critical discourse analysis, sub-Saharan Africa.

Obsah

Seznam použitých zkratek.....	8
Úvod.....	9
1. Kolonialismus, dekolonizace, postkolonialismus.....	12
1.1. Kolonialismus a dekolonizace.....	12
1.2. Postkolonialismus.....	15
1.3. Kritika postkolonialismu.....	19
2. Migrace.....	25
2.1. Migrační krize.....	28
2.2. Postoj České republiky k migrační krizi v letech 2015-2017.....	33
3. Metodologie a data.....	38
4. Analýza témat.....	44
4.1. Migrace.....	44
4.2. Bezpečnostní opatření.....	49
4.3. Humanitární pomoc.....	52
4.4. Rasová a etnická identita.....	53
5. Vyhodnocení analýzy.....	56
Závěr.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	62

Seznam použitých zkratk

AfD	Alternativa pro Německo
CDA	Kritická diskurzivní analýza
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EU	Evropská unie
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OSN	Organizace spojených národů
PiS	Právo a spravedlnost
SPD	Svoboda a přímá demokracie
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Úvod

„Afrika není problém, který je třeba vyřešit, ale příležitost, kterou je třeba uchopit.“ (Novák 2003)

Těmito slovy začíná článek, který vyšel v jednom z českých deníků, věnovaný dynamickým změnám na africkém kontinentu a jeho rostoucímu významu v globální politice a ekonomice. Subsaharská Afrika, často zobrazována skrze stereotypy a negativní zprávy, je domovem rozmanitých kultur, bohatých přírodních zdrojů a mladé populace, která se stále více prosazuje na mezinárodní scéně. Jak se mění Afrika, tak se musí změnit i naše vnímání a přístupy k tomuto kontinentu.

Afrika, kontinent s bohatou historií a kulturou, se nachází na křižovatce významných globálních změn. V současnosti je často prezentována skrze negativní obrazy chudoby, konfliktů a migrace. Přesto je také místem naděje, inovací a rychlého rozvoje. Subsaharská Afrika, region s obrovským potenciálem, si zaslouží, aby na ni bylo nahlíženo bez předsudků a se skutečným porozuměním její komplexnosti. Tento nový pohled vyžaduje nejen politické a ekonomické změny, ale také zásadní proměnu diskurzu, kterým o Africe mluvíme.

Tato bakalářská práce s názvem „Česká republika a postkolonialismus ve vztahu k subsaharské Africe“ si klade za cíl analyzovat, jak české vládní dokumenty a veřejná prohlášení reflektují vztahy a diskurzy o subsaharské Africe v období 2015-2017. Výzkumná otázka, která bude průvodcem této práce, zní: Jakým způsobem se česká vláda vyjadřuje o subsaharské Africe a jaký diskurz o tomto tématu převládá?

*„Způsob, jakým lidé na Západě mluví a píší o Východě, není jen akademickým cvičením; je to politický akt.“
(Said 1978: 12)*

Tento citát je klíčový pro pochopení, že diskurzy o subsaharské Africe nejsou jen neutrální popisy, ale mají moc utvářet politiku a veřejné mínění.

Práce je koncipována tak, aby poskytla komplexní analýzu postkoloniálních diskurzů v českých vládních dokumentech a veřejných prohlášeních. V první části se zaměříme na historický kontext kolonialismu a dekolonizace, což je nezbytné pro pochopení vzniku a vývoje postkoloniální teorie. Tato teoretická část položí základy pro následnou analýzu současných diskurzů.

Ve druhé části bude provedena podrobná analýza českých vládních dokumentů a veřejných prohlášení, která se týkají čtyř hlavních témat: migrace, bezpečnosti, humanitární pomoci a rasové a etnické identity. Tato analýza využije kritickou diskurzivní analýzu (CDA) jako metodologický nástroj, který nám umožní zkoumat, jak jsou tyto diskurzy konstruovány a jaké mocenské vztahy je ovlivňují.

Součástí je jedno z nejdiskutovanějších témat současnosti, a to je migrace, která představuje klíčový aspekt této analýzy. Zvláštní pozornost bude věnována tomu, jak jsou migranti ze subsaharské Afriky reprezentováni a jaké politiky jsou vůči nim uplatňovány. Tento fenomén není jen otázkou přesunu lidí z jednoho místa na druhé, je také důležitým ukazatelem širších sociálních, ekonomických a politických trendů. Migrace ovlivňuje bezpečnostní politiky a má dopady na společnost, což činí toto téma obzvláště relevantním pro analýzu. Spojena s tím je i humanitární pomoc, která často reprezentuje způsob, jakým vyspělé země přistupují k problémům v rozvojových oblastech. Tato práce se bude zabývat tím, jak jsou humanitární aktivity prezentovány

a jaké narativy je doprovázejí. Humanitární pomoc často zrcadlí historické vztahy mezi bývalými koloniálními mocnostmi a jejich někdejšími koloniemi a může posilovat stereotypy o závislosti a podřízenosti. A v neposlední řadě i rasová a etnická identita, která ovlivňuje, jak jsou jednotlivci a skupiny vnímáni a jak se k nim přistupuje. Tato práce bude zkoumat, jaké stereotypy a předsudky jsou reprodukovány ve vládních dokumentech a veřejných prohlášeních a jak tyto diskurzy ovlivňují vztahy mezi Čechy a lidmi ze subsaharské Afriky. Otázka rasové a etnické identity je zásadní pro pochopení toho, jak jsou konstruovány společenské hierarchie a jaké role jsou přisuzovány různým skupinám obyvatel.

V závěrečné části práce budou diskutovány zjištěné postkoloniální diskurzy a jejich dopad na současnou politiku a veřejné mínění v České republice. Kritická diskurzivní analýza odhalí, jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy a jaký dopad mají na vztahy České republiky se subsaharskou Afrikou. Tato část práce také nabídne doporučení pro tvůrce politik a veřejné činitele, jak reflektovat a kriticky zkoumat své přístupy a jazyk, který používají v souvislosti s migrací a rozvojovou pomocí.

*„Nikdo není imunní vůči historii. Všichni jsme produktem minulosti, která formuje naši přítomnost.“
(Said 1993: 35)*

Tato slova reflektují důležitost pochopení historických kontextů a mocenských vztahů, které formují současné diskurzy a politiku.

1. Kolonialismus, dekolonizace, postkolonialismus

Než se ponoříme do problematiky postkolonialismu, je nezbytné porozumět klíčovými předchozími fázím, které k jeho vzniku vedly: kolonialismu, dekolonizaci a historii, která dala vzniknout postkoloniálním teoriím.

1.1. Kolonialismus a dekolonizace

Tato podkapitola poskytuje pohled na období kolonizace a dekolonizace včetně kolonizace a dekolonizace Afriky. Analyzuje klíčové události, aktéry a dopady těchto procesů na současný stav afrických zemí. Tento historický kontext je nezbytným základem pro pochopení postkoloniálních teorií a diskurzů, které se snaží vysvětlit a zpracovat dědictví kolonialismu v dnešním světě.

Kolonialismus lze definovat jako politický a ekonomický systém, ve kterém jedna země ovládá a využívá zdroje, pracovní sílu a trhy jiné země. Toto ovládání může být přímé (kolonizace) nebo nepřímé (neokolonialismus). Kolonialismus se často projevuje v násilném dobývání, kulturní dominanci a ekonomickém vykořisťování. (Daněk 2008: 29)

Součástí kolonizace byly i křesťanské mise, které hrály důležitou roli v samotném kolonizačním procesu, protože evropští kolonizátoři často usilovali o šíření křesťanství mezi domorodými populacemi. I díky tomu mnoho Evropanů věřilo, že jejich civilizace je nadřazená a že mají povinnost „civilizovat“ domorodé obyvatelstvo. Tento postoj byl často ospravedlňován teoriemi rasové a kulturní nadřazenosti. (Daněk 2008: 33-35)

První fáze kolonizace často začínala průzkumnými výpravami, které měly za cíl objevit nová území a obchodní cesty. Po objevení těchto území následovalo vojenské dobytí, obsazení a následně zavedení koloniální správy, i díky tomu byly domorodé instituce a zvyky často potlačovány nebo ignorovány. (Daněk 2000: 30-31)

Tyto kolonizované země byly systematicky vykořisťovány pro své přírodní zdroje, docházelo k zakládání plantáží, dolů a továren, kde byla využívána levná nebo nucená pracovní síla, následné výrobky byly často exportovány do metropole, což vedlo k obohacení koloniálních mocností na úkor kolonizovaných zemí. Kolonizátoři se často snažili asimilovat domorodé obyvatelstvo do své vlastní kultury. To zahrnovalo šíření evropských jazyků, náboženství, vzdělávacích systémů a kulturních hodnot. (Daněk 2000: 31)

Než si evropské mocnosti kolonizovaly Afriku v průběhu 19. století, přičemž hlavní období kolonizace bylo v době tzv. Scramble for Africa (Závod o Afriku) po Berlínské konferenci v letech 1884-1885, tak byl Africký kontinent domovem mnoha různorodých kultur, civilizací a království. (Němec 2014)

Jan Záhořík (2010: 179) právě ve své monografii *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace* popisuje geopolitická dělení Afriky, která výrazně ovlivnila její vývoj. Prvním obdobím byla kolonizace, během níž evropské mocnosti jako Belgie, Francie, Velká Británie, Portugalsko, Španělsko, Itálie a Německo rozdělily kontinent a vytvořily nové hranice pro vznikající státy. Druhé období dělení nastalo během studené války, kdy africké země získávaly podporu buď od Sovětského svazu, nebo od Západu.

Všechno toto vedlo k ekonomické závislosti, sociálním a kulturním změnám, politické nestabilitě, demografické změně a k rozvrácení tradiční společenské struktury s následkem ztráty kulturní identity, autonomie a ignorování etnických a kulturních rozdílů při nuceném přesunu původních obyvatel, a proto po získání nezávislosti docházelo ke konfliktům a občanským válkám. (Daněk 2000: 40)

Následující období dekolonizace započalo převážně po skončení druhé světové války, kdy došlo k významným změnám v mezinárodním prostředí, včetně vzniku nových mocností jako Spojené státy, Sovětský svaz a OSN, které podporovaly dekolonizaci a právo národů na sebeurčení, a i africké národy začaly požadovat nezávislost a seberozhodování. (Němec 2014)

Samotné Československo vyjádřilo solidaritu s hnutími za dekolonizaci a osvobození od koloniální nadvlády. Zejména během éry studené války, podporovalo antikoloniální boj a nezávislost národa. Po rozpadu koloniálních a protektorátních struktur v různých částech světa se Československo aktivně angažovalo v navazování diplomatických vztahů s nově vznikajícími nezávislými státy. Tento proces byl založen na podpoře úsilí těchto států o uznání jejich suverenity a integraci do mezinárodního společenství. (Profant 2015: 24-26)

Česká republika, dříve jako součást Československa, hrála významnou roli v podpoře antikoloniálních hnutí během studené války, což ovlivnilo její postavení a vztahy s nově nezávislými státy v Africe. Studie Jana Němce zdůrazňuje, jak Československo poskytovalo politickou a materiální podporu osvobozeneckým hnutím, což formovalo pozitivní vnímání České republiky v mnoha afrických zemích po získání vlastní nezávislosti. (Němec 2010: 134-137)

Dá se tedy říci, že období kolonialismu postupně vytvořilo hodnotový systém ras, který upřednostňoval evropský nebo bělošský prvek před ne-evropským a domorodým. Tento rozpor byl nejvýraznější v Africe, kde vznikl komplex méněcennosti a vlastní neschopnosti, což vedlo ke vzniku hnutí usilujících o obnovení úcty a důstojnosti pro černochoy. Frantz Fanon tvrdil, že tento komplex přetrval i přes mocný proces dekolonizace: nezávislé státy sice vznikly a zavedly potřebné instituce pro rozvoj, ale obyvatelstvo zůstalo uvězněné v tomto fenoménu, což bránilo kulturní emancipaci Afričanů. (Horáková 2007: 50-51)

Proto je i pohled na subsaharskou Afriku v posledních dvaceti letech v očích západních médií synonymem téměř všeho negativního. Tato média se často zaměřují pouze na negativní události, jako jsou vojenské převraty, násilí, nemoci a přírodní katastrofy, přičemž zcela opomíjejí širší kontext a mnoho pozitivních událostí a vývoje v oblastech kultury, politiky a ekonomiky. (Záhořík 2012: 11)

Oproti tomu dekolonizace měla dalekosáhlé důsledky pro nově nezávislé státy i pro bývalé koloniální mocnosti. Mnoho nově nezávislých států čelilo politické nestabilitě a konfliktům, často vyplývajícím z uměle vytvořených hranic a etnických napětí. Příkladem může být nigerijská občanská válka (Biafarská válka) nebo občanské války v Angole a Mozambiku. (Šajtar 2021)

Celkový „přínos“ znamená, že mnoho subsaharských afrických zemí zůstává ekonomicky závislých na zahraniční pomoci, obchodu a investicích, což může vést k nové formě kolonialismu, kde zahraniční mocnosti ovlivňují ekonomické, politické rozhodování a tento stav může přispívat k udržování nerovností a omezení rozvoje v regionu, což odráží složité dědictví koloniální nadvlády a současné globální nerovnováhy.

1.2. Postkolonialismus

V historickém kontextu navazujícím na rozbor kolonizace a dekolonizace nejen Afriky, je důležité pochopit, jak tyto historické události vedly ke vzniku a rozvoji postkoloniální teorie. Postkolonialismus jako akademická disciplína vznikl, jako odpověď na potřebu analyzovat a kriticky reflektovat důsledky kolonialismu, a to nejen v politickém a ekonomickém kontextu, ale také v kulturní, sociální a psychologické rovině. (Horáková 2007: 51)

Samotná postkoloniální teorie se začala formovat v akademických kruzích v 70. a 80. letech 20. století jako reakce na pokračující vliv kolonialismu v bývalých koloniích. Tato teorie se snaží odhalit a kritizovat způsoby, jakými koloniální mocnosti nadále ovlivňují postkoloniální společnosti. Mezi klíčové postavy patří Frantz Fanon, Edward Said, Homi Bhabha a Gayatri Spivak, jejichž práce se staly základem postkoloniální teorie. (Lánský 2015)

Mezi hlavní klíčové myšlenky patří zajisté *Orientalismus* od Edwarda Saida (1978), který kritizuje, jak Západní svět konstruoval stereotypní a často pejorativní obrazy Východu. Tento proces, nazvaný orientalismus, sloužil

k ospravedlnění koloniální nadvlády a kulturního imperialismu. Saidova kritika je relevantní i pro africký kontext, kde evropské mocnosti nejen vykořisťovaly přírodní zdroje, ale také formovaly kulturní a sociální normy podle svých představ. (Said 1978: 1-3)

Dle Saida (1978: 5-7) není orientalismus jen akademickou disciplínou, ale systémem myšlení, který formuje a udržuje mocenské vztahy mezi Západem a Východem. Tento systém představuje Východ jako statický, exotický a nebezpečný, čímž ospravedlňuje kolonizaci a kontrolu nad těmito oblastmi. Západní představitelé a intelektuálové, včetně vědců, spisovatelů a umělců, vytvářeli obrazy Východu, které zdůrazňovaly jeho odlišnost od Západu a jeho údajnou kulturní a civilizační nedokonalost. Tato imaginární konstrukce sloužila k ospravedlnění kolonizace jako „civilizační mise“, kde Západ měl povinnost civilizovat „divochy“ a „barbary“.

Stejně jako v případě Východu, i Afrika byla zobrazována jako exotická, primitivní a nebezpečná. Tento obraz sloužil k ospravedlnění kolonizačních politik a ekonomického vykořisťování. Koloniální správci a misionáři často vykreslovali africké obyvatelstvo jako zaostalé a potřebující „civilizační“ zásah ze strany Evropanů, což vedlo k násilnému zavádění evropských hodnot, vzdělávacích systémů a náboženství. (Said 1978: 10-12)

„... hlavním rysem evropské kultury je právě to, co z ní učinilo kulturu vládnoucí v rámci Evropy i mimo ni, totiž myšlenka nadřazeného postavení Evropy nad všemi neevropskými národy i kulturami.“ (Said 2008: 17)

Právě tato eurocentrická perspektiva sloužila k ospravedlnění koloniální nadvlády a vykořisťování a zároveň posilovala stereotypy a předsudky, které přetrvávají dodnes. Ekonomické a politické systémy vytvořené během koloniální nadvlády měly navíc trvalé účinky na vývoj postkoloniálních národů.

Strukturální nerovnosti, těžba zdrojů a nerovné mocenské vztahy nadále přispívají ke globálním problémům, jako je chudoba, konflikty a zhoršování životního prostředí, a neúměrně ovlivňují regiony, které byly kdysi kolonizovány. (Profant 2015: 41-44)

Jedním z klíčových aspektů postkoloniální teorie je i kritika neokolonialismu. Neokolonialismus označuje pokračující ekonomický a politický vliv bývalých koloniálních mocností na nezávislé státy. Tento vliv se často projevuje prostřednictvím nespravedlivých obchodních dohod, zahraniční pomoci s připojenými podmínkami a vojenských intervencí. V subsaharské Africe je tento jev patrný v mnoha aspektech současné politiky a ekonomiky. (Young 2001: 42-45)

Z pohledu České republiky je i vztah k subsaharské Africe, zkoumán z postkoloniální perspektivy, odhalující komplexní dynamiku mezi bývalými koloniálními a nekoloniálními státy a regiony, které byly tradičně objektem koloniální expanze

Horáková (2012: 52-54) zdůrazňuje, že i když Česká republika neměla kolonie, stále je součástí globálního systému formovaného kolonialismem a imperialismem. Dědictví kolonialismu, včetně rasových hierarchií, ekonomického vykořisťování a kulturních stereotypů, nadále formuje způsob, jakým jsou vnímány a reprezentovány regiony jako Afrika, Asie a Latinská Amerika. Horáková upozorňuje na to, že tyto diskurzy se projevují v mediální reprezentaci, politických debatách i v každodenních interakcích.

Například Marek Profant (2017: 65-68) ve své práci analyzuje, jak současné globální ekonomické struktury udržují nerovnosti mezi bývalými koloniálními mocnostmi a postkoloniálními státy. Profant kritizuje neokoloniální praktiky, které maskují ekonomické vykořisťování za rozvojovou pomoc a investice. Dále zdůrazňuje, že postkoloniální teorie musí brát v úvahu nejen kulturní a diskurzivní aspekty, ale i materiální podmínky a socioekonomické faktory,

které utvářejí koloniální a postkoloniální realitu. Tento přístup pomáhá odhalit, jak jsou ekonomické a politické struktury formovány a udržovány prostřednictvím globálního kapitalismu. (Tamtéž: 70-73)

Na toto navazuje i Horáková (2007: 50) ve svém tvrzení, že nejen historické dopady kolonialismu, ale i současné globální dynamiky, jako je migrace, ekonomická globalizace a kulturní výměny, poskytují nástroje pro kritickou analýzu toho, jak bývalé kolonie čelí současným výzvám a jak jsou jejich zkušenosti a identity nadále formovány neokoloniálními praktikami a diskurzy.

Naopak Lánský (2018:85-90) analyzuje, jak postkoloniální teorie může přispět k porozumění současným sociálním a kulturním změnám v české společnosti. Zaměřuje se na otázky identity, migrace a kulturního dialogu, přičemž kriticky zkoumá, jak jsou postkoloniální vztahy a stereotypy reprodukovány v českém veřejném diskurzu. Podobně se k tomu staví Horáková (2012: 58-60), která analyzuje, jak jsou cizinci a imigranti často reprezentováni prostřednictvím kolonialistických stereotypů. Tyto stereotypy mohou zahrnovat představy o cizincích jako o exotických nebo nebezpečných jiných, kteří představují hrozbu pro českou kulturu a společnost. Horáková argumentuje, že tyto reprezentace jsou hluboce zakořeněné v kolonialistických diskurzích a slouží k legitimizaci sociální a politické nerovnosti.

1.3. Kritika postkolonialismu

Postkolonialismus jako teoretický rámec nabízí důležité nástroje pro analýzu dědictví kolonialismu a jeho vlivu na současné globální struktury. Přesto se tato teorie setkává s řadou kritik, které poukazují na její omezení a potenciální slabiny. Dále poukazuje i na to, že důsledky kolonialismu stále ovlivňují současnou společnost a že historie kolonialismu není zdaleka uzavřenou kapitolou.

Edward Said ve své průlomové knize *Orientalismus* (1978) poskytl zásadní kritiku toho, jak Západ konstruoval stereotypní a často pejorativní obrazy Východu. Tento proces, nazvaný orientalismus, sloužil k ospravedlnění koloniální nadvlády a kulturního imperialismu. Said ukazuje, jak mocenské struktury a ideologie formovaly reprezentace Východu, což umožňovalo Západu udržovat svou nadvládu. Nicméně, kritika Viveka Chibbera (2013: 45-47) nabízí důležitý kontrapunkt tím, že upozorňuje na opomenutí ekonomických a materiálních aspektů v Saidově analýze. Chibber argumentuje, že Saidova analýza se příliš soustředí na kulturní a ideologické faktory, zatímco zanedbává důležité ekonomické motivace a materiální základy, které hrály klíčovou roli v kolonialismu. Podle Chibbera je třeba rozšířit analýzu orientalismu tak, aby zahrnovala také ekonomické zájmy a třídní vztahy, které byly základními hnacími silami imperialismu.

Obě tyto kritiky, jak Saidova, tak i Chibberova, jsou navzájem propojené v této práci, proto je níže rozebereme.

Při aplikaci postkoloniální teorie na subsaharskou Afriku je důležité zohlednit jak diskurzivní, tak materiální aspekty. Reprezentace Afriky, kterou zahrnujeme po označení „oni“, v západních médiích, které považujeme za „my“, často zdůrazňují negativní obrazy, jako jsou chudoba, konflikty a nemoc. Tyto reprezentace mohou posilovat stereotypy a legitimizovat intervence, které slouží zájmům západních mocností. Zde je relevantní Saidova analýza (1978: 35-40), která ukazuje, jak jsou takové obrazy používány k udržování nerovností.

Saidova analýza se zaměřuje na kulturní reprezentace a ideologii, a ukazuje, jak jsou mocenské vztahy podporovány prostřednictvím kulturních a literárních diskurzů. Tento přístup poskytuje důležité nástroje pro pochopení toho, jak jsou kulturní reprezentace používány k legitimizaci a udržování koloniální moci, van Dijk tu analýzu doplňuje tím, že poskytuje konkrétní metodologický rámec pro zkoumání toho, jak jsou diskurzy používány k udržování moci a nerovnosti. Zatímco Said se zaměřuje na kulturní a literární reprezentace, van Dijk analyzuje každodenní jazykové praktiky a mediální diskurzy. Tím rozšiřuje Saidovu teorii o konkrétní analýzu toho, jak jsou mocenské vztahy reprodukovány v médiích a ve veřejném diskurzu.

Například van Dijkova studie (1991: 21-23) o rasismu v tisku ukazuje, jak jsou imigranti a menšiny často negativně reprezentovány, což podporuje diskriminační politiku a sociální nerovnosti. Tato analýza je relevantní i pro postkoloniální kontext, jak jsou určité skupiny v médiích negativně reprezentovány. To posiluje stereotypy a diskriminaci. Ve své studii o rasismu v tisku van Dijk ukazuje, jak jsou imigranti často zobrazováni jako hrozba nebo problém, čímž přispívá k vytváření negativního veřejného mínění a podporuje diskriminační politiku.

Ve své práci van Dijk (1993: 249) zdůrazňuje, že diskurzy nejsou pouhými zrcadly reality, ale aktivně ji utvářejí. V kontextu postkoloniální analýzy to znamená, že diskurzy mohou posilovat koloniální narativy a přetrvávající stereotypy o koloniálních zemích a jejich obyvatelích. Například veřejný diskurz v západních zemích může být ovlivněn koloniálními představami o exotické Africe nebo orientální Asii, což může vést k reprodukci předsudků a nerovností.

Zdůraznění, že jazyk hraje klíčovou roli při formování sociálních procesů a struktur uvádí Fairclough (1995: 2-3) ve své teorii a zároveň argumentuje, že jazykové praktiky jsou formovány a zároveň formují sociální a kulturní kontexty, v nichž se nacházejí. Jazyk tedy není pasivním nástrojem, ale aktivně se podílí na konstruování sociální reality.

Faircloughova analýza (1992: 12-15) se zaměřuje na to, jak diskurzy formují identitu, vztahy a systémy vědění, a jak diskurzy nejen reflektují sociální svět, ale také ho aktivně formují a mění. Tento přístup je klíčový pro pochopení, jak jazyk přispívá k reprodukci a změně sociálních struktur a mocenských vztahů. Při aplikaci na subsaharskou Afriku Faircloughova CDA odhaluje, jak jazykové praktiky přispívají k udržování a reprodukci nekoloniálních vztahů a stereotypů.

Nicméně, jak argumentuje Chibber (2013: 51-55) je nezbytné také analyzovat ekonomické vztahy, které udržují tyto nerovnosti. Například obchodní dohody, zahraniční investice a rozvojová pomoc mohou být prostředky nekolonialismu, které udržují ekonomickou závislost afrických zemí na západních mocnostech. Tato materiální analýza doplňuje diskurzivní přístup a poskytuje komplexnější pohled na postkoloniální situaci.

Proto Chibber (2013: 40-45) ve své knize *Postcolonial Theory and the Specter of Capital* argumentuje, že postkoloniální teorie se nadměrně soustředí na kulturní a ideologické aspekty, což vede k ignorování ekonomických struktur a třídních vztahů, které formují postkoloniální realitu. Chibber tvrdí, že postkoloniální teorie, jak ji představují významní teoretici jako Edward Said, Gayatri Spivak a Homi Bhabha, často ignoruje materiální podmínky a socioekonomické struktury, které jsou klíčové pro pochopení kolonialismu a jeho důsledků. Chibber zdůrazňuje, že bez pochopení ekonomických podmínek a třídních bojů nelze plně pochopit ani koloniální ani postkoloniální společnosti.

Chibber (2013: 46-50) také kritizuje postkoloniální teoretiky za jejich tendenci redukovat komplexní ekonomické vztahy na pouhé kulturní nebo ideologické fenomény. Tento přístup může vést k zjednodušování a zkreslování skutečné povahy globálního kapitalismu a jeho vlivu na postkoloniální státy. Chibber poukazuje na to, že ekonomické struktury a třídní boj hrají klíčovou roli ve formování postkoloniálního světa a nelze je přehlížet.

Podobné téma jako Chibber v českém kontextu rozpracovává Marek Hrubec ve své práci *From Global Capitalism to a Post-Capitalist World*. Hrubec analyzuje (2019: 123-127) globální struktury moci a kritiku neokolonialismu, přičemž argumentuje, že současné globální ekonomické systémy nadále vykazují nekoloniální charakteristiky, které ovlivňují i země jako Česká republika.

Hrubec (Tamtéž: 123-127) se zaměřuje na to, jak jsou postkoloniální vztahy reprodukovány v rámci globálního kapitalismu. Zdůrazňuje, že i když Česká republika nebyla koloniální mocností, je i nadále ovlivněna globálními ekonomickými strukturami, které udržují nekoloniální vztahy. Hrubec tvrdí, že tyto vztahy vedou k ekonomické nerovnosti a závislosti, které jsou charakteristické pro nekoloniální systém.

Chibber a Hrubec se shodují na důležitosti ekonomických struktur a materiálních podmínek při analýze postkoloniálních vztahů. Oba autoři kritizují nadměrné zaměření na diskurzivní a kulturní analýzy, které podle nich vedou k opomíjení klíčových ekonomických aspektů. Chibber se zaměřuje na kritiku postkoloniálních teoretiků a jejich opomíjení ekonomických struktur, zatímco Hrubec rozšiřuje tuto analýzu na globální kapitalismus jako celek. Hrubec argumentuje, že nekoloniální charakteristiky jsou přítomny i v současných globálních ekonomických systémech, to ovlivňuje i země jako Česká republika, které nebyly koloniálními mocnostmi.

Jejich kritika má významné důsledky pro analýzu postkoloniálních vztahů v subsaharské Africe. Oba autoři zdůrazňují, že ekonomické a materiální aspekty jsou klíčové pro pochopení současné situace v regionu, což je i jednou z příčin migrace z těchto zemí. Neokoloniální ekonomické vztahy, jako jsou nevýhodné obchodní dohody a závislost na zahraniční pomoci, hrají klíčovou roli v udržování ekonomické nerovnosti a závislosti v afrických zemích.

Chibberova kritika postkoloniálních teoretiků za opomíjení ekonomických struktur je relevantní i pro analýzu subsaharské Afriky, kde je důležité

zkoumat, jak globální kapitalismus ovlivňuje ekonomickou situaci v regionu. Hrubcova (2016: 145-147) analýza globálních struktur moci poskytuje širší kontext pro pochopení toho, jak neokoloniální vztahy ovlivňují subsaharskou Afriku i země jako Česká republika.

Samotná kritika postkolonialismu také často poukazuje na nedostatečnou reflexi pozice samotných teoretiků. Edward Said (1978: 25-30), i přes svůj průkopnický význam pro disciplínu, byl kritizován za nedostatečné zohlednění různorodosti vlastních perspektiv a pozadí lidí, které analyzuje. Kritici, jako například Aijaz Ahmad (1992: 159-162), tvrdí, že i postkoloniální teoretici mohou reprodukovat mocenské struktury, proti kterým se staví, pokud nedojde ke kritické reflexi vlastních předpokladů

To vede i k poukazování na akademickou elitnost postkolonialismu. Terry Eagleton (1991: 110-115) ve své knize *Ideology: An Introduction* tvrdí, že postkoloniální teorie často více slouží akademickým elitám než lidem, kterých se problémy skutečně týkají. Eagleton upozorňuje, že postkoloniální teorie je často psána tak složitě a odborně, že jí běžní lidé, kteří nejsou součástí akademického světa, nerozumí. To znamená, že i když má teorie potenciál přinést důležité změny, její složitost omezuje její skutečný dopad na společnost, protože lidé, kteří by z ní mohli mít největší užitek, k ní nemají přístup nebo jí nerozumí.

A to nás přivádí k ovlivňování a zároveň kritice, zda mohou marginalizované skupiny, tzv. subalterni, vůbec reprezentovat samy sebe v globálním diskurzu. Proto Spivak (1988: 271-273) kritizuje západní intelektuály za to, že často mluví za subalterni a tím je dále marginalizují. Spivakova práce je významná pro postkoloniální teoretické rámce, ale Chibber (2013: 51-55) ji kritizuje za nedostatečné zohlednění ekonomických a materiálních podmínek. Podle Chibbera Spivak, podobně jako Said, klade příliš velký důraz na diskurz a reprezentaci na úkor analýzy ekonomických struktur, které jsou klíčové pro pochopení koloniální nadvlády a jejího dědictví.

Tímto je poukazováno na nutnost neustálé sebereflexe a kritické analýzy vlastních přístupů a metod, aby se předešlo reprodukci nerovností, které postkolonialismus kritizuje. (Said 1978: 31-35)

2. Migrace

Migrace je komplexní a mnohvrstevný fenomén, který zahrnuje pohyb lidí mezi různými geografickými lokalitami z různých důvodů, včetně ekonomických, politických, environmentálních a sociálních faktorů. Z postkoloniálního hlediska je migrace obzvláště zajímavá, protože odhaluje pokračující vliv koloniálních a nekoloniálních struktur na současné globální dynamiky. Postkoloniální diskurzivní analýza zkoumá, jak jsou migranti a migrační procesy reprezentovány a jak tyto reprezentace přispívají k udržování moci a nerovnosti.

Migrace je často odrážena právě nekoloniálními vztahy, kde bývalé koloniální mocnosti stále udržují ekonomickou a politickou kontrolu nad postkoloniálními státy. Tento vztah se projevuje v různých formách, jako jsou ekonomická závislost, politická nestabilita a kulturní dominance.

Tyto diskurzy jsou používány politiky v západních zemích k mobilizaci voličů a legitimizaci přísných migračních politik, to vede k posilování sociálních nerovností a kulturních stereotypů. Argumenty o nutnosti ochrany národní suverenity a kulturní identity jsou často prezentovány v kontextu hrozby, kterou migranti údajně představují. Tento přístup má kořeny v koloniálních a nekoloniálních narrativech, které zobrazují neevropské obyvatelstvo jako exotické, nebezpečné nebo méněcenné.

V kontextu migrace jsou migranti často prezentováni jako hrozba pro národní bezpečnost a kulturní identitu, což legitimizuje přísné migrační politiky a opatření. (Fairclough 1992: 12-15)

Z politického hlediska může migrace způsobovat důsledky, které ovlivňují národní politiky, veřejný diskurz, sociální soudržnost a mezinárodní vztahy. Vlády a mezinárodní organizace vyvíjejí politiky a rámce pro řízení migrace, včetně hraničních kontrol, vízových předpisů, azylových procedur, programů pracovní migrace, integračních programů a úsilí v boji proti obchodování

s lidmi a pašování. Tyto debaty o migrační politice bývají však sporné a odrážejí odlišné priority, hodnoty a zájmy zúčastněných stran.

Politický diskurz je často rozdělen mezi liberálnější a konzervativnější přístupy. Liberální politické strany a hnutí zpravidla podporují otevřenou migrační politiku, která zdůrazňuje lidská práva, humanitární pomoc a integraci migrantů. Tyto strany často argumentují, že migrace je nezbytná pro ekonomický růst a demografickou udržitelnost, zvláště v kontextu stárnoucí populace. Na druhé straně, konzervativní a pravicově orientované strany často vyjadřují obavy z nadměrné migrace, kterou spojují s bezpečnostními riziky, ztrátou národní identity a sociální soudržnosti. Argumentují, že migrační politika by měla být přísnější, zaměřená na kontrolu hranic a omezení počtu přijatých migrantů. Tento názor byl výrazně posílen právě během migrační krize v roce 2015, kdy do Evropy přicestovaly stovky tisíc uprchlíků, převážně ze Sýrie, Iráku, Afghánistánu a Afriky. (UNHCR 2016)

Právě média v západní Evropě hrají klíčovou roli ve formování veřejného názoru na migraci. Liberální a levicově orientovaná média často prezentují pozitivní příběhy migrantů a zdůrazňují humanitární aspekty migrace, integraci a úspěchy migrantů ve společnosti. Například britský deník *The Guardian* nebo německý *Der Spiegel* často publikují články a reportáže, které zdůrazňují přínosy migrace pro společnost. (Happer, Philo 2013: 327-329) Naopak pravicově orientovaná média, jako například britský *Daily Mail* nebo německý *Bild*, mají tendenci prezentovat migraci jako hrozbu. Často publikují články, které zdůrazňují problémy spojené s migrací, jako je kriminalita, terorismus nebo sociální napětí. Tyto zprávy mohou posílit strach a negativní postoje veřejnosti vůči migrantům. (Tamtéž: 330-332)

Veřejný diskurz na migraci v západní a střední Evropě se výrazně liší v závislosti na politických, historických a kulturních faktorech. Zatímco západní Evropa se více zaměřuje na integraci a humanitární aspekty migrace, střední Evropa se často soustředí na otázky národní suverenity a bezpečnosti. Tyto rozdíly v diskurzu mají významné dopady na migrační

politiky a na způsob, jakým jsou migranti vnímáni a přijímáni v jednotlivých regionech.

Migrace také představuje výzvy související se sociální integrací, konkurencí na trhu práce, veřejnými službami a sociální soudržností v přijímajících zemích. Je řízena komplexní řadou mezinárodních, regionálních a národních právních a politických rámců. Patří mezi ně mezinárodní nástroje pro lidská práva, úmluvy o uprchlících, dohody o pracovní migraci a imigrační zákony. Státy mohou zavést vízové režimy, hraniční kontroly, azylové řízení a politiku řízení migrace, aby regulovaly vstup, pobyt a práva migrantů na jejich území.

Uprchlíci často čelí i bezprostřednímu ohrožení své bezpečnosti a blaha, což je nutí hledat ochranu a pomoc v jiných zemích. Uprchlíci mají podle mezinárodního práva nárok na mezinárodní ochranu a pomoc. Hostitelské země mají povinnost poskytnout uprchlíkům přístup k azylovému řízení, ochranu před nuceným návratem do země, kde by čelili pronásledování, a základní práva a služby, včetně přístřeší, jídla, zdravotní péče, vzdělání a pracovních příležitostí. Mezinárodní organizace, jako je Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a nevládní organizace (NGO), hrají klíčovou roli při poskytování humanitární pomoci, právní pomoci a podpory při přesídlení uprchlíkům.

Celkově je tedy migrace komplexním a mnohostranným fenoménem, který formuje společnosti, ekonomiky a kultury po celém světě.

2.1. Migrační krize

Migrace je klíčovým prvkem této práce, protože poskytuje konkrétní a aktuální příklad toho, jak se postkoloniální diskurzy projevují a ovlivňují současnou politiku a veřejné mínění. Migrační krize v letech 2015-2017 byla významnou událostí, která zasáhla evropské státy, včetně České republiky, a přinesla na povrch hluboce zakořeněné postoje a stereotypy, jež jsou dědictvím kolonialismu a postkolonialismu. Tato krize ukázala, jak historické vztahy a diskurzy formované kolonialismem ovlivňují reakce na současné globální problémy.

V tomto kontextu je migrace ze subsaharské Afriky do Evropy zvláště relevantní, protože odhaluje, jak jsou migranti vnímáni a jaké příběhy se kolem nich tvoří. Zkoumání těchto příběhů umožňuje porozumět širším postkoloniálním vztahům a ukazuje, jak mocenské struktury a historické zkušenosti formují současné politické a sociální dynamiky.

„Historie lidstva je plná přesunů lidí. Ty však nikdy nebyly spojeny s převaděčstvím, které by bylo tak ziskové a vedlo k tak velkým množstvím obětí. Mobilita lidí je součástí života. Ale převaděčství migrantů by nemělo být. Lze jej porazit. Je to otázka politické vůle. A uspět můžeme jen společně.“
(Von der Leyen 2020)

Tento výrok reflektuje složitost migračních proudů a upozorňuje na výzvy, kterým čelí Evropa v souvislosti s nelegální migrací a organizovaným zločinem spojeným s převaděčstvím. Ursula von der Leyen tímto zdůrazňuje, že historicky byla migrace vždy součástí lidského života, avšak současné praktiky převaděčů představují novou a nebezpečnou výzvu, kterou je možné

Migrační krize, která zasáhla Evropu v letech 2015-2017, byla charakterizována výrazným nárůstem počtu migrantů a uprchlíků, přicházejících především z Blízkého východu, severní Afriky a subsaharské Afriky. Podle údajů Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž (Frontex 2016) dorazilo v roce 2015 do Evropy přes Středozemní moře více než milion migrantů, přičemž mnoho z nich pocházelo ze subsaharské Afriky. Tato krize vyvolala rozsáhlou diskusi o evropské migrační politice a ukázala na její nedostatky v oblastech jako je ochrana hranic, integrace migrantů a rozdělení břemene mezi členské státy.

Migrace ze subsaharské Afriky do Evropy byla způsobena kombinací různých faktorů, včetně politické nestability, ekonomické nejistoty, environmentálních problémů a ozbrojených konfliktů.

K nejvýznamnějším faktorům patřily následující:

Politická nestabilita a konflikty: Mnoho subsaharských afrických zemí čelilo ozbrojeným konfliktům a politické nestabilitě, které vedly k masovému vysídlení obyvatelstva. Například v Súdánu, Jižním Súdánu, Somálsku a Nigérii byly konflikty jedním z hlavních důvodů migrace. (UNHCR 2017: 23-25)

Ekonomická nejistota: Vysoká míra nezaměstnanosti a nedostatek ekonomických příležitostí v mnoha afrických zemích byly dalším důležitým faktorem. Mnoho migrantů hledalo lepší ekonomické možnosti v Evropě, kde doufali najít práci a zlepšit své životní podmínky. (Adepoju 2016: 112-115)

Environmentální faktory: Klimatické změny a environmentální degradace také přispívaly k migraci. Například sucho a degradace půdy v Sahelu vedly k tomu, že mnoho lidí opustilo své domovy a hledalo lepší podmínky k životu v Evropě. (Mbaye 2017: 89-91)

I přes snahu se reakce členských států Evropské unie velmi lišila. V západní Evropě měla migrační krize výrazný politický dopad, zejména v Německu. Německo, které přijalo největší počet migrantů během krize, se stalo ústředním bodem evropské reakce na tento problém. Německá kancléřka

Angela Merkelová (2015) zaujala otevřený postoj k migraci, což bylo vyjádřeno jejím známým prohlášením „*Wir schaffen das*“ (Zvládneme to). Toto prohlášení symbolizovalo humanitární přístup Německa a vedlo k přijímání více než milionu migrantů mezi lety 2015 a 2016.

Tento postoj byl chválen pro svou humanitární stránku a snahu o poskytnutí ochrany lidem prchajícím před válkou a perzekucí. Nicméně, Merkelová čelila také kritice, která se týkala nejasných dlouhodobých důsledků a kapacity země integrovat tak velký počet lidí. Kritici, jako například Serhat Karakayali a Jochen Oltmer, upozorňovali na potenciální sociální a ekonomické problémy spojené s integrací migrantů do německé společnosti. (Karakayali, Kleist 2016: 17-21; Oltmer 2016: 45-48)

Ve Francii, Itálii a Španělsku migrační krize vedla k intenzivním politickým debatám o rozdělení zodpovědnosti za migranty mezi členskými státy EU. Ve Francii byly tyto debaty vedeny v kontextu bezpečnostních obav a kulturních otázek. Politické strany se rozdělily v názorech na to, jak nejlépe reagovat na migrační výzvy, což vedlo k posílení populistických a pravicově orientovaných stran, které požadovaly přísnější kontroly hranic a omezení počtu migrantů. (Ivaldi 2018: 233-235)

V Itálii byla situace podobná. Kde strana Liga vedená Matteem Salviniem využívala migrační téma k mobilizaci voličů a k prosazování přísných migračních opatření. Salviniho politika zahrnovala uzavírání přístavů pro nevládní organizace zachraňující migranty na moři a požadavky na redistribuci migrantů mezi ostatní členské státy EU. (Villa 2018: 62-65)

Ve Španělsku byly debaty o migraci méně polarizované, ale stále významné. Španělská vláda se snažila o vyvážený přístup k migraci, ale populistické strany využívaly migrační otázky k získání podpory voličů, což vedlo k rozdělení veřejného mínění. (Rodríguez 2019: 112-115)

Tato krize v letech 2015-2017 měla významný dopad na veřejný diskurz v západní Evropě. Tento diskurz se vyznačoval výrazným rozdělením názorů a reakcí na příliv migrantů a uprchlíků.

Na jedné straně vznikla řada iniciativ na podporu uprchlíků, včetně poskytování ubytování, jazykových kurzů a integrace do pracovního trhu. Mnoho obyvatel západní Evropy se zapojilo do dobrovolnických aktivit na pomoc nově příchozím. Například v Německu byla silná občanská společnost, která se aktivně podílela na integraci uprchlíků prostřednictvím dobrovolnictví a různých programů. (Bock 2018: 203-205) Podobné iniciativy byly zaznamenány i ve Francii, Itálii a dalších zemích, kde občané poskytovali pomoc a podporu migrantům. (Fleischmann, Steinhilper 2017: 314-316)

Na druhé straně došlo k nárůstu xenofobních a anti-imigračních nálad. Incidentsy spojené s migrací, jako byly teroristické útoky a kriminalita, byly často medializovány a využívány pravicovými skupinami k posílení svých postojů. Tyto skupiny argumentovaly, že příliv migrantů představuje bezpečnostní hrozbu a kulturní zátěž pro hostitelské země. (Betz, 2018: 114-116).

Medializace negativních incidentů spojených s migrací často vedla k posilování negativních postojů ve společnosti, kde byly negativní zprávy o migrantech využívány pravicovými populistickými stranami k mobilizaci voličů a k prosazování restriktivních migračních politik. Například v Německu pravicově populistická strana AfD často využívala incidentsy spojené s migranty k posílení svých anti-imigračních postojů a k mobilizaci veřejného mínění proti uprchlíkům (Wodak, 2015, s. 50-55)

Tento rozpor mezi podporou uprchlíků a nárůstem xenofobie vedl k výraznému rozdělení společnosti. Veřejný diskurz se stal polarizovaným, což vedlo k nárůstu napětí mezi různými sociálními skupinami. (Boswell 2016: 89-91)

Migrační krize vyvolala i zásadní otázky o solidaritě a rozdělení zodpovědnosti mezi členskými státy EU. Politické debaty v západní Evropě odhalily hluboké rozdíly v přístupech k migraci a integraci. Tyto rozdíly vedly k posílení pravicově populistických stran, které prosazovaly nacionalistické

a protiimigrační agendy, což mělo dlouhodobé dopady na politickou scénu v Evropě. (Goodwin, Milazzo 2017: 45-48)

Oproti tomu v zemích střední Evropy, jako je Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko, byla reakce na migrační krizi značně odlišná. Tyto státy zaujaly mnohem restriktivnější přístup k migraci.

Například maďarský premiér Viktor Orbán, který je známý svým tvrdým postojem vůči migraci, tak jeho vláda vybudovala plot na hranicích se Srbskem a Chorvatskem v roce 2015 v reakci na zvýšený příliv migrantů během migrační krize. Tento krok byl ospravedlňován nutností chránit národní bezpečnost a kulturní identitu Maďarska. Orbán často využívá migrační témata k posilování své politické pozice, zdůrazňujíc hrozby spojené s migrací, jako je kriminalita a terorismus. (Wodak 2015: 50-55)

Orbánův přístup k migraci je příkladem, jak politické diskurzy mohou reprodukovat neokoloniální vztahy tím, že zobrazují migranty jako hrozbu, kterou je třeba kontrolovat a řídit. Tato rétorika nejen že legitimizuje přísné migrační politiky, ale také přispívá k polarizaci společnosti a posilování xenofobních postojů. (Kovács 2016: 112-115)

Tak i bývalý český prezident Miloš Zeman zastával přísnou migrační politiku, zdůrazňující bezpečnostní hrozby a kulturní rozdíly. Zeman často varoval před "islámským terorismem" a kulturními konflikty, které by podle něj mohli migranti přinést do České republiky. Tyto argumenty používal k ospravedlnění restriktivních migračních opatření a k mobilizaci voličů, kteří sdílejí obavy z migrační krize. (Čulík 2017: 87-89)

V Polsku zastává vládní strana PiS podobně přísnou migrační politiku. PiS argumentuje, že přijetí migrantů by mohlo ohrozit národní bezpečnost a kulturní identitu Polska. Strana často využívá migrační témata k mobilizaci svých voličů a k posilování národního sentimentu. Tato rétorika zahrnuje varování před kriminalitou, terorismem a kulturními konflikty, které by podle PiS mohli migranti přinést. (Kluknavská 2019: 243-245)

Politické strany v těchto zemích využívaly migrační krizi k posílení své pozice a mobilizaci voličů prostřednictvím nacionalistické a protiimigrační rétoriky. Byly přijaty zákony, které omezovaly práva migrantů a uprchlíků, a veřejná debata se soustředila na ochranu národní suverenity a kulturní identity.

2.2. Postoj České republiky k migrační krizi v letech 2015-2017

Migrační krize v letech 2015-2017 slouží jako klíčový případ pro studium postkoloniálních diskurzů v českém kontextu. Analýza této krize umožňuje zkoumat, jak česká vláda a média konstruují obrazy a příběhy o subsaharské Africe a jejích obyvatelích. Tyto obrazy mají zásadní vliv na formulaci politik a na veřejné mínění, což je důležité pro pochopení širších postkoloniálních vztahů. Migrační krize poskytuje konkrétní příklad toho, jak jsou postkoloniální diskurzy stále přítomné a jak ovlivňují současné politické rozhodování. Zkoumání těchto diskurzů v kontextu migrační krize pomáhá odhalit, jak jsou historické mocenské vztahy a stereotypy udržovány a reprodukovány.

Zkoumání postoje České republiky k migrační krizi je zásadní pro pochopení, jak se historické a současné diskurzy o kolonialismu a postkolonialismu projevují v politických rozhodnutích a veřejném mínění. Analýza vládních dokumentů a prohlášení, stejně jako mediálního pokrytí, umožňuje odhalit dominantní diskurzy a ideologické rámce, které ovlivňují politiku a vnímání migrace

V letech 2015-2017 se migrace stala jedním z klíčových politických témat v České republice. Tato doba byla charakterizována zvýšeným přílivem migrantů do Evropy, což vyvolalo širokou veřejnou debatu a politickou reakci. Vláda České republiky přijala několik opatření a stanovila jasný postoj k této otázce, který byl často v kontrastu s politikou Evropské unie a dalších západoevropských zemí.

Vládní strany v ČR, zejména ČSSD vedená premiérem Bohuslavem Sobotkou, se shodly na odmítání kvótového systému přerozdělování

uprchlíků, který navrhla Evropská komise. Tento systém měl zajistit spravedlivé rozdělení uprchlíků mezi členské státy EU. Premiér Sobotka a další vládní představitelé argumentovali, že rozhodování o přijímání uprchlíků by mělo zůstat v kompetenci jednotlivých států, které jsou lépe schopny posoudit své vlastní kapacity a bezpečnostní potřeby. (Havlík 2017: 117-119)

Tento postoj byl podporován širokou veřejností, která se obávala dopadů masové migrace na bezpečnost a sociální soudržnost. (Havlík 2017: 117-119) A protože převládající obavy týkající se bezpečnosti a sociální soudržnosti byly klíčovým faktorem, který ovlivnil postoj vlády. Mnoho občanů mělo strach z možného nárůstu kriminality a teroristických útoků spojených s přílivem migrantů. Tyto obavy byly často posilovány mediálními zprávami a veřejnými projevy politiků, které zdůrazňovaly potenciální bezpečnostní hrozby spojené s migrací. (Čermáková, Smolík 2016: 45-47)

Proto i opoziční strany, zejména pravicově orientované, využívaly migrační téma k mobilizaci voličů a posilování svého politického vlivu. Mezi nejaktivnější v tomto směru patřila strana SPD, vedená Tomiem Okamura. Okamura a jeho strana intenzivně využívali anti-imigrační rétoriku, která často zahrnovala varování před údajnými bezpečnostními hrozbami a kulturními konflikty spojenými s migrací. Tato rétorika vedla k posilování xenofobních nálad ve společnosti a k polarizaci veřejného diskurzu. (Mareš 2017: 102-104) SPD a další pravicové strany často používaly dramatická a někdy i alarmistická prohlášení, aby vzbudily strach z migrace mezi voliči. Okamura například opakovaně tvrdil, že přijímání uprchlíků by vedlo k "islamizaci" České republiky a zvýšení kriminality. Tato tvrzení byla často neodůvodněná, ale účinná v mobilizaci části voličstva, která měla obavy z migrační krize. (Čulík 2017: 87-89)

Téma migrační krize bylo i často těmito stranami využíváno k diskreditaci vládních politik a k prezentaci sebe samých jako obránců národní suverenity a bezpečnosti. Tento přístup zahrnoval nejen rétorická prohlášení, ale také konkrétní politické kroky, jako například návrhy zákonů na zpřísnění

imigračních pravidel a posílení kontroly hranic. (Čermáková, Smolík 2016: 45-47)

I bývalý prezident Miloš Zeman se během migrační krize v letech 2015-2017 profiloval jako výrazný kritik migrační politiky Evropské unie. Zeman se stavěl proti kvóтовému systému přerozdělování uprchlíků, který považoval za neefektivní a nespravedlivý vůči členským státům, které nebyly primárními destinacemi pro migranty. Podle Zemana by každý stát měl mít právo rozhodnout, koho přijme, a měl by mít kontrolu nad svými hranicemi. Tento postoj rezonoval s částí české veřejnosti, která se obávala dopadů migrační krize na bezpečnost a kulturní soudržnost země. (Čulík 2017: 87-89)

Jedním z klíčových argumentů, které Zeman často používal, byly obavy z bezpečnostních hrozeb a kulturních konfliktů. Zeman varoval před "islámským terorismem", který by podle něj mohl být importován spolu s uprchlíky. Tato tvrzení byla často podpořena příklady teroristických útoků v západní Evropě, které byly spojovány s migranty. Prezident opakovaně zdůrazňoval, že Česká republika by měla chránit svou kulturní identitu a zamezit potenciálním konfliktům mezi odlišnými kulturami (Havlík 2017: 117-119). Zemanovy výroky často rezonovaly s veřejným míněním, které bylo v té době výrazně proti přijetí uprchlíků. Výzkumy veřejného mínění ukazovaly vysokou míru obav z migrační krize a jejího dopadu na českou společnost. Mediální pokrytí migrační krize a veřejné projevy politiků, včetně Zemana, přispěly k formování negativních postojů vůči migrantům. Prezident využíval tuto situaci k posilování svého politického postavení, když se prezentoval jako obránce národní suverenity a bezpečnosti (Čermáková, Smolík 2016: 45-47). Například v jednom ze svých projevů v roce 2015 řekl, že *"uprchlické vlny jsou organizovány Muslimským bratrstvem s cílem ovládnout Evropu"* (Zeman 2015). Tato prohlášení vyvolala silné reakce jak doma, tak i v zahraničí, a byla kritizována za podněcování xenofobie a islamofobie. (Klusáková 2016: 92-94).

Tato anti-imigrační rétorika a taktika vedly k výrazné polarizaci politického diskurzu a společnosti jako celku. Na jedné straně byli zastánci otevřenější migrační politiky a humanitární pomoci, na druhé straně rostl počet voličů podporujících přísnější imigrační opatření a odmítání uprchlíků. Tato polarizace měla dlouhodobé dopady na českou politickou scénu a přispívala k nárůstu pravicového populismu. (Voda, Havlík 2017: 210-213)

A i česká média hrála klíčovou roli ve formování veřejného mínění o migrační krizi. Zatímco některé zpravodajské kanály a noviny informovaly o humanitárních aspektech krize a utrpení migrantů, jiné zdůrazňovaly bezpečnostní hrozby a negativní dopady na společnost. Diskurz v médiích často odrážel polarizaci veřejného mínění, kde byly migranti buď vnímáni jako oběti konfliktů a pronásledování, nebo jako potenciální hrozba pro národní bezpečnost a stabilitu.

Migrační krize byla rovněž předmětem mnoha akademických studií a výzkumů, které analyzovaly její dopady na Českou republiku a širší region střední Evropy. Studie veřejného mínění ukázaly, že česká populace byla v otázce migrace značně rozdělena. Výzkumy provedené CVVM a dalšími organizacemi odhalily vysokou míru obav z migrační vlny a jejího dopadu na českou společnost. Výzkumy také identifikovaly faktory, které ovlivňovaly postoje lidí k migraci, včetně věku, vzdělání, politických preferencí a geografické polohy. (Buchtík 2015)

Výsledky různých průzkumů veřejného mínění během migrační krize ukázaly, že většina české populace měla negativní postoj k migraci, zejména z mimoevropských zemí.

Postoj k přijímání uprchlíků – průzkumy ukázaly, že většina Čechů byla proti přijímání uprchlíků a migrantů ze zemí Blízkého východu a Afriky. Například průzkum agentury CVVM z roku 2016 ukázal, že více než 60 % respondentů bylo proti přijímání uprchlíků ze Sýrie a dalších válečných zón. Tento postoj byl často motivován obavami z kulturních a náboženských rozdílů, stejně jako z možných bezpečnostních rizik.

Podpora přísnější migrační politiky – významná část populace podporovala přísnější migrační politiku a kontrolu hranic. Průzkumy ukázaly, že většina Čechů souhlasila s vládními kroky, které měly za cíl omezit příchod migrantů a posílit bezpečnostní opatření. Například průzkum agentury STEM z roku 2015 ukázal, že více než 70 % respondentů podporovalo zavedení přísnějších hraničních kontrol a odmítání kvótového systému pro přerozdělování uprchlíků.

Vnímání Evropské unie a solidarity – postoje vůči Evropské unii byly během migrační krize také ovlivněny debatou o migrační politice. Mnoho Čechů bylo kritických vůči přístupu EU a považovalo povinné kvóty za nespravedlivé a neefektivní řešení. Průzkumy ukázaly, že podpora pro EU klesla během migrační krize, zejména kvůli nespokojenosti s tím, jak Unie řeší migrační tlak a rozdělování uprchlíků mezi členské státy. (Buchčík, Pilecká 2016)

Zároveň Česká republika aktivně spolupracovala na mezinárodních operacích zaměřených na ochranu vnějších hranic EU, zejména prostřednictvím agentury Frontex. České bezpečnostní složky se účastnily misí na balkánské trase a v dalších klíčových oblastech, aby pomohly kontrolovat migrační toky a bojovat proti pašerákům lidí. Zároveň byla posílena spolupráce s ostatními státy Visegrádské skupiny, které sdílely podobné obavy a strategie v oblasti migrační politiky.

Současný diskurz na téma migrační krize v České republice je ovlivněn několika klíčovými faktory, včetně politického prostředí, mediálního pokrytí a veřejného mínění.

Veřejné mínění v České republice zůstává vůči migraci skeptické. Mnoho lidí má obavy z kulturních a náboženských rozdílů, stejně jako z možného zvýšení kriminality a teroristických hrozeb. Na druhé straně existuje také menšina, která podporuje humanitární pomoc a integraci migrantů. Tato skupina argumentuje morální a etickou povinností pomáhat lidem v nouzi a zdůrazňuje pozitivní přínosy migrace pro společnost.

3. Metodologie a data

Tato metodologická část se zaměřuje na výzkum českého vztahu k subsaharské Africe z postkoloniální perspektivy v období 2015-2017. Výzkumný rámec je postaven na kritické diskurzivní analýze (CDA), která umožňuje hluboké porozumění tomu, jak diskurzy utvářejí vnímání a politiku vůči subsaharské Africe v českém kontextu. Tematický výběr zahrnuje oblasti bezpečnosti, humanitární pomoci, migrace a rasové a etnické identity. Tyto oblasti jsou klíčové pro pochopení českého diskurzu a politiky ve vztahu k subsaharské Africe. Hlavní výzkumnou otázkou je:

Jakým způsobem se česká vláda vyjadřuje o subsaharské Africe a jaký diskurz o tomto tématu převládá?

Výběr tematických oblastí a jejich význam

Výběr témat pro tuto bakalářskou práci byl motivován potřebou analyzovat klíčové aspekty, které jsou zásadní pro porozumění postkoloniálnímu diskurzu v českém kontextu. Tematický výběr zahrnuje oblasti migrace, bezpečnosti, humanitární pomoci a rasové a etnické identity. Tyto oblasti byly zvoleny z následujících důvodů:

Migrace

Migrace je jedním z klíčových témat, které se vynořují v diskurzech o subsaharské Africe v českém kontextu. V období 2015-2017 se Evropa, včetně České republiky, potýkala s tzv. migrační krizí. Diskurzy o migraci často zahrnují obavy z "invaze" a ohrožení národní identity. (MV 2017: 33-35). Z postkoloniální perspektivy je klíčové zkoumat, jak jsou migranti ze subsaharské Afriky reprezentováni a jaké politiky jsou vůči nim uplatňovány. Jaký je vztah mezi historickými migračními vzory a současnými migračními politikami? Jak diskurzy o migraci reprodukují nebo zpochybňují koloniální narativy? (Bhabha 1994: 69)

Proč je vybráno: Migrace je jedním z nejdiskutovanějších témat v Evropě v posledních letech, zejména během migrační krize v letech 2015-2017. Je to fenomén, který má přímý vliv na politiku, veřejné mínění a sociální soudržnost.

Význam: Analýza diskurzů o migraci umožňuje pochopit, jak jsou migranti ze subsaharské Afriky vnímáni a jaké politiky jsou vůči nim uplatňovány. Migrace odhaluje hluboko zakořeněné předsudky a stereotypy, které mohou být pozůstatkem koloniální minulosti. (MV 2017: 33-35)

Bezpečnost

Bezpečnost je dalším klíčovým tématem. Tento termín často zahrnuje otázky terorismu, organizovaného zločinu a stability regionu. (Galtung 1996: 112)

Z postkoloniální perspektivy je důležité zkoumat, jak jsou tyto bezpečnostní hrozby konstruovány a jak ovlivňují českou zahraniční politiku. Bezpečnostní diskurzy mohou odrážet historické představy o "nebezpečném" a "nestabilním" jižním světě, které byly často používány k ospravedlnění kolonialismu a intervence. (Said 1978: 29)

Proč je vybráno: Bezpečnostní otázky, jako je terorismus, organizovaný zločin a regionální stabilita, jsou často diskutovány v souvislosti se subsaharskou Afrikou a mají významný dopad na zahraniční politiku.

Význam: Diskurzy o bezpečnosti mohou odrážet historické představy o "nebezpečném" a "nestabilním" jižním světě, které byly používány k ospravedlnění kolonialismu a intervencí. Analýza těchto diskurzů může odhalit, jak jsou konstruovány bezpečnostní hrozby a jak ovlivňují českou zahraniční politiku. (Galtung 1996: 112)

Humanitární pomoc

Humanitární pomoc je třetím důležitým tématem. Česká republika se angažuje v poskytování pomoci subsaharské Africe prostřednictvím různých projektů a iniciativ. (MZV 2016: 23-25) Z postkoloniální perspektivy je třeba zkoumat, jakým způsobem je humanitární pomoc koncipována a jaké narativy ji doprovázejí. Je humanitární pomoc vnímána jako akt solidarity, nebo jako povinnost vyplývající z historického dluhu? Jaké obrazy Afriky jsou

vytvářeny prostřednictvím těchto iniciativ? Analýza těchto diskurzů může odhalit, jak jsou postkoloniální vztahy reprodukovány nebo zpochybňovány. (Escobar 1995: 45)

Proč je vybráno: Česká republika se aktivně podílí na poskytování humanitární pomoci subsaharské Africe. Humanitární pomoc je důležitým aspektem zahraniční politiky, který zahrnuje morální a etické aspekty.

Význam: Analýza diskurzů o humanitární pomoci umožňuje zkoumat, jak je tato pomoc vnímána – zda jako akt solidarity nebo jako povinnost vyplývající z historického dluhu. To odhalí, jaké obrazy Afriky jsou vytvářeny a jak tyto obrazy reprodukují nebo zpochybňují postkoloniální vztahy. (MZV 2016: 23-25)

Rasová a etnická identita

Rasová a etnická identita je čtvrtým klíčovým tématem. Diskurzy o rasové a etnické identitě v českém kontextu často odrážejí historické představy o "jiném" a "cizím". (Barth 1969: 15-16) Z postkoloniální perspektivy je důležité zkoumat, jak jsou tyto identity konstruovány a jak ovlivňují vztahy mezi Čechy a lidmi ze subsaharské Afriky. Jaké stereotypy a předsudky jsou reprodukovány prostřednictvím těchto diskurzů? Jak jsou tyto diskurzy ovlivněny historickými mocenskými vztahy mezi Evropou a Afrikou? (Hall 1997: 31-33)

Proč je vybráno: Diskurzy o rasové a etnické identitě často odrážejí historické představy o "jiném" a "cizím". Tyto diskurzy mají vliv na sociální vztahy a veřejné mínění.

Význam: Analýza těchto diskurzů odhaluje, jak jsou konstruovány identity a jak ovlivňují vztahy mezi Čechy a lidmi ze subsaharské Afriky. Ukáže, jaké stereotypy a předsudky jsou reprodukovány a jak jsou tyto diskurzy ovlivněny historickými mocenskými vztahy mezi Evropou a Afrikou. (Barth 1969: 15-16) CDA je metodologický přístup, který se zaměřuje na analýzu textu a mluvy, aby odhalil, jak sociální moc, dominance a nerovnosti jsou reprezentovány, konstruovány a reprodukovány v rámci diskurzů. Tento přístup je zvláště relevantní pro analýzu postkoloniálního diskurzu, neboť umožňuje zkoumat,

jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy. (Fairclough 2010: 45; Wodak, Meyer 2016: 13)

CDA je metodologický přístup zaměřený na analýzu textu a mluvy, aby odhalil, jak jsou sociální moc, dominance a nerovnosti reprezentovány, konstruovány a reprodukovány v rámci diskurzů. Tento přístup je zvláště relevantní pro analýzu postkoloniálního diskurzu, neboť umožňuje zkoumat, jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy. (Fairclough 2010: 45; Wodak, Meyer 2016: 13)

Teoretický rámec

Teoretický rámec této studie bude založen na pracích dvou klíčových teoretiků:

Teun A. van Dijk (1993: 249-250), který se zaměřuje na analýzu toho, jak jsou diskurzy používány k reprodukci sociální moci a nerovností. Van Dijkova práce poskytuje nástroje pro analýzu, jak jsou mocenské vztahy podporovány prostřednictvím jazykových praktik a diskurzů.

Norman Fairclough (1995: 2-3) zdůrazňuje, že jazyk nejen popisuje, ale také formuje a reprodukuje sociální realitu. Faircloughova kritická analýza diskurzu poskytuje rámec pro pochopení toho, jak jsou významy konstruovány v sociálním kontextu a jak jazyk přispívá k udržování sociální nerovnosti.

Analytické postupy

V rámci této práce se zaměříme na dokumenty vydané českou vládou, MZV, MV a Parlamentem ČR v období 2015-2017. Pro účely této byly vybrána čtyři hlavní témata: migrace, humanitární pomoc, bezpečnost a rasová a etnická identita. Tento výběr je motivován cílem pochopit, jakým způsobem je konstruován diskurz o subsaharské Africe v kontextu české politiky a jaké postkoloniální struktury se v těchto diskurzích odrážejí.

Pro analýzu byly zvoleny dokumenty z následujících institucí:

Vláda ČR: Zahrnuje oficiální zprávy, tiskové zprávy a projevy představitelů vlády.

MZV: Zahrnuje strategické dokumenty, výroční zprávy a publikace týkající se zahraniční politiky a humanitární pomoci.

MV: Zahrnuje dokumenty týkající se migrace, bezpečnosti a krizového řízení.

Parlament ČR: Zahrnuje parlamentní debaty, zákony a usnesení týkající se migrace, bezpečnosti a zahraniční pomoci.

Dokumenty byly vybírány na základě následujících kritérií:

Relevance k tématu: Dokumenty musely obsahovat relevantní informace týkající se subsaharské Afriky a zvolených tematických oblastí (migrace, humanitární pomoc, bezpečnost a rasová a etnická identita) a zároveň budou obsahovat klíčová slova „subsaharská Afrika“, „migrace“ a „migrační krize“.

Časový rámec: Dokumenty musely být vydány v období 2015-2017.

Prostřednictvím oficiálních webových stránek příslušných institucí a jejich archivů byly identifikovány a zpřístupněny relevantní dokumenty. Z identifikovaných dokumentů byly vybrány ty, které nejlépe odpovídaly zadaným kritériím. Každý dokument byl nejprve prozkoumán na základě abstraktu nebo úvodní části, aby se zjistila jeho relevantnost.

Tato metodologická část představuje rámec pro analýzu českého vztahu k subsaharské Africe z postkoloniální perspektivy. Výběr tematických oblastí a metodologie kritické diskurzivní analýzy (CDA) umožňuje analýzu diskurzů

a odhalení, jak jsou historické a mocenské vztahy reflektovány v současné politice a veřejném mínění. Tento přístup poskytne nové poznatky o postkoloniálních vztazích a jejich vlivu na politiku a společnost v České republice.

4. Analýza témat

V této části bakalářské práce se zaměříme na analýzu českých vládních dokumentů a veřejných prohlášení týkajících se subsaharské Afriky v období 2015-2017. Hlavními tématy této analýzy jsou migrace, bezpečnost, humanitární pomoc a rasová a etnická identita. Cílem je zjistit, jak jsou tyto oblasti v českých dokumentech reprezentovány.

Pomocí kritické diskurzivní analýzy (CDA) budeme zkoumat, jak jsou sociální moc, dominance a nerovnosti reprezentovány a reprodukovány v českých politických a veřejných diskurzech. Tento přístup nám umožní odhalit, jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy v České republice a jaký dopad mají na její vztahy se subsaharskou Afrikou.

4.1. Migrace

Identifikace částí dokumentů, které se zaměřují na otázky migrace, zahrnuje podrobnou analýzu textů, které popisují příčiny, důsledky a politiky týkající se migrace ze subsaharské Afriky. Tematický výběr umožní zkoumat, jak jsou migranti a uprchlíci z tohoto regionu v českých vládních dokumentech reprezentováni. Analyzujeme nejen obsah dokumentů, ale i jejich jazyk, strukturu a kontext, ve kterém byly vytvořeny a použity.

První část se věnuje příčinám migrace v důsledku politické nestability, konfliktům, ekonomickým problémům a chudobě. Zpráva Ministerstva zahraničních věcí *"Subsaharská Afrika: Výzvy a příležitosti pro českou zahraniční politiku"* (2017), tento dokument zdůrazňuje politickou nestabilitu, konflikty a ekonomické problémy jako hlavní důvody migrace ze subsaharské Afriky. Detailně popisuje, jak politické režimy a nedostatek ekonomických příležitostí nutí lidi opouštět své domovy. Tento popis zjednodušuje a zobecňuje celé regiony Afriky jako nestabilní a korumpované, což přispívá k negativnímu obrazu Afriky jako kontinentu, který se potýká s výzvami

v oblasti samosprávy. Při bližším zkoumání můžeme identifikovat několik příkladů neokoloniálního jazyka, který odráží paternalistický přístup a stereotypy. Tvzení, že *"Subsaharská Afrika potřebuje naši pomoc při stabilizaci politické situace a ekonomického rozvoje"*. (MZV 2017:15), tento výrok naznačuje, že subsaharské země nejsou schopny řešit své problémy samostatně a vyžadují externí intervenci. V dokumentu se dále objevuje vyjádření, že *"Politická nestabilita a kmenové konflikty jsou hlavními charakteristikami subsaharské Afriky"* (Tamtéž: 22), to zobecňuje a redukuje komplexní politické situace na stereotypní obraz násilných kmenových sporů a *"Nedostatek ekonomických příležitostí nutí lidi opouštět své domovy"*. (Tamtéž: 30) Zde se předpokládá, že ekonomický rozvoj může být dosažen pouze skrze zásahy zvenčí, aniž by uznal místní iniciativy a schopnosti.

Podle Ministerstva vnitra mnoho migrantů pochází z oblastí postižených dlouhodobými ozbrojenými konflikty, jako je občanská válka v Jižním Súdánu nebo násilí v Somálsku a Nigérii způsobené skupinou Boko Haram. Tyto konflikty ničí infrastrukturu a ekonomiku, což ztěžuje každodenní život obyvatel (MV 2015: 12-14). Stejně jako v předchozím dokumentu, i zde lze identifikovat prvky neokoloniálního jazyka. Například výrok *"Migrační vlny ze subsaharské Afriky představují bezpečnostní riziko pro Evropu"* (Tamtéž: 8) naznačuje, že migranti představují hrozbu, což je charakteristický znak neokoloniálního a orientalistického diskurzu, který zobrazuje "jiné" jako nebezpečné. Výrok *"Ozbrojené konflikty a nedostatek pracovních míst jsou hlavními důvody migrace"* (Tamtéž: 14) sice správně identifikuje problémy, ale zjednodušuje složitost situace a nebere v úvahu další faktory jako klimatické změny nebo historické kontexty koloniální minulosti.

Ekonomické problémy jsou dalším klíčovým faktorem, který přispívá k migraci ze subsaharské Afriky. Zpráva Ministerstva zahraničních věcí poukazuje na to, že vysoká míra chudoby, nezaměstnanosti a nedostatek ekonomických příležitostí nutí mnoho lidí hledat lepší životní podmínky jinde. V mnoha zemích subsaharské Afriky je ekonomika závislá na zemědělství, které je zranitelné vůči klimatickým změnám a nepředvídatelným výkyvům počasí (MZV 2017: 35-38). Například v Zimbabwe a Eritrei jsou ekonomické výzvy,

kteře vedou k migraci velkého počtu lidí hledajících lepší ekonomické příležitosti v Evropě. Tato situace je často důsledkem kombinace politické nestability, nedostatečných investic do ekonomiky a špatného řízení přírodních zdrojů (MV 2015: 20-22).

Výrok *"Vysoká míra chudoby a nezaměstnanosti nutí mnoho lidí hledat lepší životní podmínky jinde"* (MZV 2017: 35) může být interpretován jako pokračování historického kolonialistického myšlení, které předpokládá, že subsaharská Afrika potřebuje vnější pomoc k překonání svých problémů. Podobně, tvrzení *"Ekonomika v mnoha zemích subsaharské Afriky je závislá na zemědělství, které je zranitelné vůči klimatickým změnám a nepředvídatelným výkyvům počasí"* (Tamtéž: 37) vytváří stereotyp o subsaharské Africe jako o oblasti převážně agrární, která čelí výzvěm v modernizaci a diverzifikaci své ekonomiky.

Poslední příčinou je chudoba, která nutí lidi hledat lepší životní podmínky jinde. Vysoká míra chudoby v mnoha zemích subsaharské Afriky je spojena s nedostatkem základních služeb, jako je zdravotní péče, vzdělání a bezpečnost. (MV 2015: 28-30) Analýza Ministerstva vnitra zdůrazňuje, že migrace ze subsaharské Afriky je často reakcí na kombinaci těchto faktorů, které společně vytvářejí neudržitelné životní podmínky pro mnoho lidí. (Tamtéž: 32-35) A *"Chudoba nutí lidi hledat lepší životní podmínky jinde"* (Tamtéž: 28) naznačuje, že obyvatelé subsaharské Afriky nejsou schopni najít řešení chudoby ve svých vlastních zemích a jsou závislí na migraci jako jediném východisku. Tento pohled může být interpretován jako pokračování historického kolonialistického myšlení, kde západní země vidí africké státy jako neschopné samostatného rozvoje a vyžadující externí zásahy pro zajištění pokroku.

Další částí jsou důsledky migrace, které mají vliv na bezpečnostní, sociální a ekonomické dopady. Tisková zpráva vlády ČR z 15. září 2015 diskutuje o možných bezpečnostních hrozbách spojených s přílivem migrantů. Zpráva zmiňuje rizika terorismu a zločinnosti, které jsou často spojovány s migrací

v médiích a veřejných diskurzech. (Vláda ČR 2015: 3-5) A že jsou *"Bezpečnostní hrozby spojené s migrací"* (Tamtéž: 5), kde je využíván orientalistický diskurz, který vykresluje migranty z jiných kultur jako inherentně nebezpečné a odlišné. Na to navazuje i projev bývalého prezidenta Miloše Zemana na konferenci o bezpečnosti z 21. října 2015, který zdůrazňoval bezpečnostní hrozby spojené s migrací, na *"riziko islámského terorismu"* (Zeman 2015: 3), kde je spojována migrace s náboženstvím a terorismem, čímž posiluje stereotypy o muslimech jako teroristech a *"kulturních konfliktů"* (Tamtéž: 4) zde zase naznačuje, že migranti přinášejí kulturní konflikty, což implikuje, že jejich kultury jsou neslučitelné s evropskými hodnotami.

S tématem migrace jsou spojené i diplomatické aktivity, které jsou zaměřené na řešení migračních tlaků, identifikaci hlavních příčin migrace a rozvoj programů ke zlepšení životních podmínek v zemích původu migrantů. Kdy bývalý ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek podnikl několik významných diplomatických cest do subsaharské Afriky v letech 2015-2017. Tyto cesty měly za cíl posílit obchodní a diplomatické vztahy, podporu ekonomického růstu a stabilizaci regionů, což mělo pomoci snížit migrační tlaky směrem do Evropy. *"Tato mise byla zaměřena na posílení obchodních diplomatických vztahů a byla vnímána jako prostředek k podpoře stability v regionu, což mělo pomoci snížit migrační tlaky."* (MZV 2015: 8-10) Tento výrok k diplomatické cestě do Keni, Etiopie a Zambie v dubnu 2015 implikuje, že stabilita v regionu závisí na externí pomoci a investicích ze strany České republiky, což je paternalistický přístup naznačující, že africké země nejsou schopné dosáhnout stability samostatně. Oproti tomu cesta do JAR a Namibie v červnu 2016, kde *"Cílem bylo podpořit projekty, které by mohly přispět k ekonomickému růstu a stabilitě těchto zemí, a tím nepřímo snižovat migrační tlaky směrem do Evropy. Tato podpora zahrnuje iniciativy zaměřené na financování malých a středních podniků, zlepšování vzdělávání, zdravotnictví a infrastruktury. Důraz je kladen na vytváření pracovních míst, zlepšení životních podmínek a posílení celkového ekonomického prostředí v dotčených regionech, což má za cíl zajistit dlouhodobou stabilitu a snížit*

*potřebu obyvatel migrovat." (MZV 2016:12-14) Výrazy jako "podpora projektů" a "zlepšení vzdělávání, zdravotnictví a infrastruktury" naznačují, že západní země mají lepší znalosti a schopnosti než místní komunity, a proto mají právo intervenovat a přinášet změny. Zdůraznění financování malých a středních podniků vytváří obraz závislosti na zahraniční pomoci, čímž se zajišťuje ekonomická závislost těchto zemí na západních mocnostech. A termíny jako "zlepšení životních podmínek" a "posílení celkového ekonomického prostředí" často nesou implicitní předpoklad, že současné podmínky v těchto zemích jsou nedostatečné nebo zaostalé a potřebují být "vylepšeny" pomocí západních standardů a hodnot. V podobném duchu se odvíjela i diplomatická mise do Ghany a Nigérie v září 2017, kde Zaorálek zdůraznil, že *"Podpora rozvoje v zemích původu migrantů je zásadní pro dlouhodobé řešení migračních tlaků. Naše pomoc se zaměřuje na zlepšování ekonomických podmínek, vytváření pracovních míst, zvyšování kvality vzdělávání a zdravotní péče. Tímto způsobem můžeme dosáhnout stability a prosperity v těchto regionech, což sníží potřebu jejich obyvatel migrovat do Evropy."* (MZV 2017:9-11) Výraz „naše pomoc“ implikuje jednostrannou aktivitu, kde rozvinuté země (v tomto případě Česká republika) poskytují pomoc méně rozvinutým zemím, což může naznačovat, že tyto země nejsou schopny řešit své problémy samostatně. Tímto způsobem se posiluje vnímání ekonomické a technologické nadřazenosti rozvinutých zemí. A "zlepšování ekonomických podmínek, vytváření pracovních míst, zvyšování kvality vzdělávání a zdravotní péče", tyto oblasti intervencí často reflektují západní standardy a hodnoty, které jsou považovány za univerzálně platné a správné. Tento přístup může opomíjet místní kultury, potřeby a specifické socioekonomické kontexty. A v neposlední řadě slovo "můžeme" opět zdůrazňuje aktivní roli rozvinutých zemí a jejich klíčovou roli v procesu rozvoje, čímž se udržuje hierarchický vztah mezi dárce a příjemcem.*

4.2. Bezpečnostní opatření

Bezpečnostní opatření a diskurzy spojené s migrací jsou často rámovány v kontextu hrozeb a nebezpečí, které migranti údajně představují pro přijímající země. Tato diskurzivní praxe má hluboké kořeny v postkoloniálních vztazích a je důležité analyzovat, jak jsou tyto diskurzy konstruovány a reprodukovány v oficiálních dokumentech. Migranti ze subsaharské Afriky jsou často zobrazováni jako „jiní“, kteří představují hrozbu pro národní bezpečnost a kulturní identitu evropských zemí. Tento obraz je hluboce zakořeněn v kolonialistických představách o civilizaci a barbarství, které byly používány k ospravedlnění evropské nadvlády nad Afrikou. (Said 1978)

Mezi nejčastější patří ozbrojené konflikty a terorismus, na což poukazuje analýza Ministerstva vnitra *„Bezpečnostní rizika spojená s migrační krizí“* (2015), která zmiňuje, že migranti z konfliktů zasažených zemí, jako jsou Sýrie, Irák a některé části subsaharské Afriky, mohou představovat bezpečnostní riziko pro Českou republiku. Tento diskurz spojuje migraci s hrozbou terorismu a kriminality, což je běžný narativ v evropských zemích během migrační krize. (Čermáková, Smolík 2016: 45-47) Je zde zmiňováno, že *„Hrozbu mohou ve specifických případech představovat konkrétní imigranti anebo jejich masy. Tato dílčí hrozba může mít podobu terorismu, organizovaného zločinu, ale i šíření infekční nákazy, kulturních zvyklostí neslučitelných s naším právním pořádkem nebo snížené ochoty k integraci“* a *„Problematiku migrace nelze chápat odděleně od vývoje mezinárodní situace v nejbližším sousedství i zemích původu. Z tohoto důvodu je třeba zaměřit se primárně na zdroje migrace – politické řešení konfliktů v zemích původu migrace, boj proti terorismu, boj proti převaděčům, zajišťování podmínek pro návrat migrantů a jejich zapojení do rekonstrukce země“* (Bezpečnostní aspekty migrace, MV 2015). Použití slova "hrozba" a termínu "masy" vytváří jasné rozdělení mezi "my" a "oni", kde "oni" jsou nebezpeční a "my" potřebujeme ochranu. Tento jazyk podporuje ideu nebezpečí

přicházejícího zvenčí. Zdůraznění "mezinárodní situace" a "zemí původu" sugeruje, že řešení migrace spočívá v intervencích v těchto zemích, což je přístup typický pro neokoloniální politiku a formulace jako "politické řešení konfliktů," "boj proti terorismu" a "zajišťování podmínek pro návrat migrantů" naznačují, že externí aktéři (často z rozvinutých zemí) musí zasahovat do vnitřních záležitostí rozvojových zemí. A výrok, že *"Tato dílčí hrozba může mít podobu terorismu, organizovaného zločinu, ale i šíření infekční nákazy, kulturních zvyklostí neslučitelných s naším právním pořádkem nebo snížené ochoty k integraci."*, kde je spojena migrace s terorismem, zločinem, infekčními nemocemi a kulturními zvyklostmi, které jsou v rozporu s "naším" právním pořádkem. Tím se migranti představují jako nositelé negativních a nebezpečných atributů, které ohrožují hostitelskou společnost.

V tiskové zprávě vlády ČR z 15. září 2015, je dáno, že Česká republika odmítá povinné kvóty na přerozdělování uprchlíků z důvodu obav o národní bezpečnost. Vláda argumentuje, že přijímání velkého počtu migrantů by mohlo zvýšit riziko teroristických útoků a narušit veřejný pořádek. (Vláda ČR 2015) Kde uvádí, že *„Unie by měla migranty zastavit hned po vstupu do EU. Pak by měli být rozděleni na legitimní uprchlíky a ekonomické migranty, kteří by měli být vraceni zpět“* (Vláda ČR 2015: 5) a že *„Potřebujeme konkrétní vojenskou akci proti pašerákům. Jsou to zločinci, kteří uprchlíkům berou peníze a na jejich životě jim nezáleží“*. (Vláda ČR 2015: 6) Použití slov "vojenská akce" a "zločinci" vytváří obraz migrantů jako bezpečnostní hrozby, která vyžaduje vojenské řešení. Tím se migranti spojují s kriminalitou a nebezpečím, což může posílit strach a negativní postoje ve společnosti. Rozdělení migrantů na "legitimní uprchlíky" a "ekonomické migranty" implikuje, že ekonomičtí migranti jsou méně oprávnění k pobytu a představují ekonomickou zátěž. Toto rozdělení vytváří dojem, že ekonomičtí migranti přicházejí zneužívat zdroje hostitelské země. Výrazy jako "kulturní zvyklosti neslučitelné s naším právním pořádkem" naznačují, že migranti představují hrozbu pro kulturní homogenitu a právní systém hostitelské země. Tím se migranti vnímají jako neintegrovatelní a kulturně odlišní.

V dokumentech je migrace často prezentována jako nekontrolovatelný proud, který je třeba zastavit a řídit přísnými bezpečnostními opatřeními. Usnesení vlády ČR č. 951 ze dne 27. listopadu 2015 například obsahuje opatření k posílení kontroly hranic a bezpečnostních kontrol. Tato opatření zahrnují zvýšené sledování a kontrolu migračních toků, posílení spolupráce s ostatními členskými státy EU a zlepšení koordinace mezi bezpečnostními složkami. (Vláda ČR 2015: 12-15) I projev bývalého prezidenta Miloše Zemana na konferenci o bezpečnosti z 21. října 2015 se zaměřoval na spojení mezi migrací a terorismem. Prezident Zeman zdůrazňoval, že migrační krize představuje vážnou hrozbu pro bezpečnost České republiky a celé Evropy. Tento diskurz legitimizuje přísná bezpečnostní opatření a posiluje obraz migrantů jako potenciálních pachatelů násilí. (Zeman 2015: 3-4)

Pro podporu bezpečnosti podnikl diplomatickou cestu i bývalý ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek do Ghany a Nigérie v září 2017, která byla součástí širší snahy České republiky o posílení vztahů s africkými zeměmi v oblasti bezpečnosti a migrace. Cílem této cesty bylo projednat možnosti spolupráce v boji proti terorismu a organizovanému zločinu, podpořit rozvojové projekty a posílit bezpečnostní opatření v regionu, kdy se *"Zaorálek a jeho tým se setkali s klíčovými představiteli ghanských a nigerijských bezpečnostních agentur, aby projednali možnosti spolupráce v boji proti terorismu a organizovanému zločinu."* (MZV 2017: 9-11) Výrok s "klíčovými představiteli" zdůrazňuje hierarchický a asymetrický vztah mezi českými představiteli a africkými bezpečnostními agenturami. Představuje české představitele jako authority, které se setkávají s "klíčovými" místními představiteli, čímž se implikuje, že pouze určité osoby mají dostatečný význam pro jednání s evropskými zástupci. a jeho použití zároveň naznačuje, že existuje vybraný počet osob v afrických zemích, kteří jsou hodni pozornosti a jednání s evropskými úředníky. Tento přístup může posilovat pocit nadřazenosti evropských zemí. Spojení afrických zemí s terorismem a zločinem v diskurzu podtrhuje představu, že tyto země jsou problémové

a potřebují vedení a zásah od vyspělejších zemí. To posiluje neokoloniální obraz "zachránce" a "potřebných".

4.3. Humanitární pomoc

V kontextu postkolonialismu se humanitární pomoc často prezentuje jako morální a civilizační mise, která legitimizuje zasahování do záležitostí postkoloniálních zemí. Tento diskurz může být problematický, protože reprodukuje hierarchické vztahy mezi „civilizovanými“ poskytovateli pomoci a „zaostalými“ příjemci pomoci. Je důležité analyzovat, jak jsou tyto vztahy prezentovány a jaké hodnoty jsou humanitárním iniciativám přisuzovány.

Postkoloniální teorie kritizuje tyto přístupy a zdůrazňuje potřebu respektu k suverenitě a samostatnosti postkoloniálních zemí. Diskurzivní analýza se zaměří na to, zda a jak české dokumenty reflektují tyto kritické perspektivy.

Často je humanitární pomoc brána jako civilizační mise, což poukazuje i již zmiňovaná zpráva Ministerstva zahraničních věcí „*Subsaharská Afrika: Výzvy a příležitosti pro českou zahraniční politiku*“ (2017), kde jsou prezentovány české humanitární iniciativy jako klíčové pro stabilizaci regionu a zlepšení životních podmínek místního obyvatelstva. Dokument zdůrazňuje, že pomoc je poskytována v oblastech vzdělávání, zdravotnictví a rozvoje infrastruktury, což má napomoci k dlouhodobému rozvoji těchto zemí. (MZV 2017: 55-58) Například, v kapitole o zdravotní péči se uvádí, že české humanitární organizace poskytují zdravotnickou pomoc v krizových oblastech, což zahrnuje výstavbu nemocnic, dodávky léků a školení místního zdravotnického personálu. (MZV 2017: 60-62) Použití termínu "klíčové" vytváří dojem, že české iniciativy jsou nezbytné a nenahraditelné pro rozvoj subsaharské Afriky. Tento přístup může být vnímán jako paternalistický, kde rozvinuté země jsou zobrazeny jako záchranáři nebo správci a použití slova "napomoci" vytváří dojem, že zahraniční aktéři mají klíčovou roli v rozvoji těchto zemí. To může podporovat asymetrické vztahy, kde rozvinuté země jsou viděny jako hybatelé pokroku a rozvojové země jako pasivní příjemci.

A tím, že se zdůrazňuje poskytování pomoci v těchto oblastech, se vytváří obraz, že rozvojové země potřebují "civilizační" pomoc zvenčí k dosažení standardů západních zemí. To může posilovat hierarchii, kde rozvinuté země jsou vnímány jako nadřazené.

K tomu dodává Zaorálek *"Naše snahy o modernizaci a civilizaci těchto regionů jsou klíčové pro jejich budoucí rozvoj a stabilitu."* (MZV 2017: 62) Použití termínů jako "modernizace" a "civilizace" naznačuje, že subsaharská Afrika je zaostalá a potřebuje být modernizována externími silami.

Mezi hodnoty a cíle české humanitární pomoci patří solidarita, lidská práva a globální odpovědnost. Konkrétní projekty zahrnují poskytování potravinové pomoci a budování škol v uprchlických táborech. Tyto iniciativy mají za cíl zlepšit životní podmínky migrantů a podpořit jejich integraci. (Vláda ČR 2016: 45-47)

4.4. Rasová a etnická identita

Diskurzy často obsahují stereotypní a negativní zobrazení afrických migrantů, kteří jsou spojováni s kriminalitou, chudobou a nízkou úrovní vzdělání. Takové stereotypy posilují rasové a etnické předsudky, které ovlivňují veřejné mínění a politiku. Migranti z Afriky jsou často prezentováni jako "jiní" nebo "cizí" a jsou spojováni s hrozbami pro bezpečnost a kulturu přijímacích zemí (Klusáková 2016: 92-94). Tento typ diskurzu nese prvky neokoloniálního jazyka, který implicitně nebo explicitně označuje migranty jako podřadné nebo odlišné od domácí populace.

Bezpečnostní rizika spojená s migrací často zmiňují migranty ze subsaharské Afriky v kontextu bezpečnostních hrozeb. Migranti jsou často zobrazováni jako potenciální hrozba pro veřejný pořádek a bezpečnost. Ve zprávě Ministerstva vnitra z roku 2015 je zdůrazněno, že přítomnost migrantů může vést k nárůstu kriminality a sociálního napětí, což je vnímáno jako důvod pro přijetí přísných bezpečnostních opatření. (MV 2015)

Například bývalý premiér Bohuslav Sobotka v několika svých projevech zdůraznil potřebu ochrany národní bezpečnosti a kultury před přílivem migrantů. Tyto projevy často obsahují implicitní nebo explicitní odkazy na rasové a etnické rozdíly. Sobotka zdůrazňoval, že migrační krize představuje hrozbu nejen pro fyzickou bezpečnost, ale i pro kulturní integritu České republiky. (Sobotka 2015) Sobotka ve svém projevu řekl: *„Musíme chránit naši národní bezpečnost a kulturu před nekontrolovaným přílivem migrantů, kteří představují hrozbu pro naši společnost.“* Výraz *„Musíme chránit naši národní bezpečnost a kulturu“* implikuje, že národní bezpečnost a kultura jsou ohroženy externími vlivy, což odráží historické koloniální praktiky ochrany "čistoty" a "integrity" koloniálních mocností před domnělými nebezpečími z kolonizovaných území a zároveň použití slov "chránit" a "naši" vytváří dojem, že existuje homogenní a statická národní identita, kterou je třeba bránit proti cizím vlivům. Tento jazyk posiluje rozdělení mezi "my" (domácí obyvatelé) a "oni" (migranti). Termín "nekontrolovaný příliv" vytváří obraz migrace jako nekontrolovatelného fenoménu, který přináší rizika a nebezpečí. To podporuje narativ o potřebě silných kontrolních a represivních opatření. A slovo "hrozba" evokuje strach a nepřátelství, čímž podporuje polarizaci a xenofobii. To vytváří obraz migrantů jako homogenizované skupiny s negativními atributy, což ospravedlňuje restriktivní a exkluzivní politiku.

I diplomatické aktivity, které se zaměřují na podporu etnické soudržnosti, prevenci etnických konfliktů a podporu práv menšin, jsou klíčovým aspektem zahraniční politiky. Bývalý prezident Miloš Zeman na konferenci o bezpečnosti v roce 2015 zdůraznil význam prevence etnických konfliktů a podpory práv menšin v kontextu migrace. Jeho projev se dotýkal různých aspektů bezpečnosti, včetně etnických konfliktů, které mohou vzniknout v důsledku migračních vln, kdy *"V současné době čelíme riziku, že migrační vlny mohou vést k narušení etnické soudržnosti v evropských zemích. Je nezbytné, abychom se zaměřili na prevenci etnických konfliktů a na podporu práv menšin, které mohou být ohroženy zvýšenou migrací."* (Zeman 2015: 4) Použití slov jako "riziko" naznačuje, že migrace je něco, co je třeba kontrolovat

a regulovat, aby se zabránilo negativním důsledkům. Tento přístup podporuje politiku kontroly a represivních opatření vůči migraci, "narušení" vytváří obraz migrace jako destruktivní síly, která rozkládá stávající společenské struktury. To může vést k vnímání migrantů jako narušitelů sociálního řádu. A "podpora" vytváří dojem, že menšiny jsou pasivními příjemci pomoci, což může marginalizovat jejich vlastní schopnosti a iniciativy. Tento přístup odráží nekoloniální myšlení, kde rozvinuté země jsou vnímány jako poskytovatelé řešení. K tomu vyřčení „*Prevence etnických konfliktů*“, kde se předpokládá, že migrace automaticky vede k etnickým konfliktům, což může podporovat negativní stereotypy o migrantech jako zdrojích konfliktů a problémů.

5. Vyhodnocení analýzy

Analýza identifikovala části dokumentů, které se zaměřují na otázky migrace, včetně příčin, důsledků a politik týkajících se migrace ze subsaharské Afriky. Texty často zdůrazňovaly politickou nestabilitu, konflikty, ekonomické problémy a chudobu jako hlavní důvody migrace. Tato zjednodušení a generalizace přispívaly k negativnímu obrazu subsaharské Afriky jako kontinentu, který se potýká s neustálými problémy.

Příkladem může být dokument Ministerstva zahraničních věcí, který zmiňuje, že subsaharská Afrika potřebuje externí pomoc k překonání svých problémů. Tento postoj odráží neokoloniální a paternalistický přístup, kde se předpokládá, že africké země nejsou schopny řešit své problémy samostatně. Výrazy jako "subsaharská Afrika potřebuje naši pomoc při stabilizaci" (MZV 2017: 15) a "politická nestabilita a kmenové konflikty jsou hlavními charakteristikami subsaharské Afriky" (MZV 2017: 22) naznačují paternalistický přístup a stereotypy, které zobrazují africké země jako závislé na vnější intervenci.

Diskurzy spojené s migrací často vykreslují migranty jako hrozbu pro národní bezpečnost a kulturní identitu evropských zemí. Tento obraz má hluboké kořeny v kolonialistických představách o civilizaci a barbarství. Oficiální dokumenty často spojují migraci s terorismem, organizovaným zločinem a šířením infekčních nemocí, čímž posilují rozdělení mezi "my" a "oni". Tento jazyk legitimizuje přísná bezpečnostní opatření a vojenské zásahy proti pašerákům migrantů.

Rozdělení migrantů na "legitimní uprchlíky" a "ekonomické migranty" dále posiluje představu, že ekonomičtí migranti představují ekonomickou zátěž a jsou méně oprávněni k pobytu. Tento přístup nejenže zjednodušuje komplexní migrační fenomén, ale také podporuje negativní vnímání migrantů jako hrozby. (Vláda ČR 2015: 5-6)

Humanitární pomoc je v českých dokumentech často prezentována jako morální a civilizační mise, která legitimizuje zasahování do záležitostí postkoloniálních zemí. Česká humanitární pomoc je vykreslována jako klíčová pro stabilizaci a rozvoj subsaharské Afriky, čímž se vytvářejí asymetrické vztahy, kde rozvinuté země jsou vnímány jako hybatelé pokroku a rozvojové země jako pasivní příjemci.

Tento paternalistický přístup je patrný v dokumentech, které zdůrazňují, že pomoc je poskytována v oblastech vzdělávání, zdravotnictví a rozvoje infrastruktury. Výrazy jako "naše snahy o modernizaci a civilizaci těchto regionů jsou klíčové pro jejich budoucí rozvoj a stabilitu" implikují, že subsaharská Afrika je zaostalá a potřebuje modernizaci externími silami. (MZV 2017: 62)

Diskurzy často obsahují stereotypní a negativní zobrazení afrických migrantů, kteří jsou spojováni s kriminalitou, chudobou a nízkou úrovní vzdělání. Tyto stereotypy posilují rasové a etnické předsudky, které ovlivňují veřejné mínění a politiku. Migranti jsou často prezentováni jako "jiní" nebo "cizí", což podporuje obraz migrantů jako homogenní skupiny s negativními atributy a legitimizuje restriktivní a exkluzivní politiku.

Oficiální dokumenty a projevy politiků často spojují migraci s bezpečnostními hrozbami, což legitimizuje přísná bezpečnostní opatření. Výrazy jako "musíme chránit naši národní bezpečnost a kulturu před nekontrolovaným přílivem migrantů" naznačují, že migrace je vnímána jako destruktivní síla, která ohrožuje stávající společenské struktury. (Sobotka 2015).

Analýza českých vládních dokumentů a veřejných prohlášení v období 2015-2017 odhalila přetrvávající neokoloniální diskurzy v otázkách migrace, bezpečnosti, humanitární pomoci a rasové a etnické identity. Tyto diskurzy reprodukují asymetrické mocenské vztahy a stereotypy, které ovlivňují politiku a veřejné mínění v České republice. Kritická diskurzivní analýza nám umožnila odhalit, jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy a jaký dopad mají na vztahy České republiky

se subsaharskou Afrikou. Tyto závěry podtrhují význam reflektivního a kritického přístupu k analýze politických a veřejných diskurzů, aby se mohlo lépe porozumět dynamice moci a nerovnosti ve vztazích mezi Českou republikou a subsaharskou Afrikou.

Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na analýzu českých vládních dokumentů a veřejných prohlášení týkajících se subsaharské Afriky v období 2015-2017, s důrazem na migraci, bezpečnost, humanitární pomoc a rasovou a etnickou identitu. Hlavním cílem bylo odhalit, jak jsou postkoloniální diskurzy reprezentovány v těchto textech a jak ovlivňují politiku a veřejné mínění v České republice.

První část práce se zaměřila na analýzu migračních diskurzů. Texty často zdůrazňovaly politickou nestabilitu, konflikty, ekonomické problémy a chudobu jako hlavní důvody migrace ze subsaharské Afriky. Toto zobecnění přispívá k negativnímu obrazu Afriky jako kontinentu sužovaného neustálými problémy. Například dokument Ministerstva zahraničních věcí (2017) používá paternalistický jazyk, který naznačuje, že subsaharská Afrika potřebuje externí pomoc k překonání svých problémů. Tento přístup odráží neokoloniální myšlení, kde se předpokládá, že africké země nejsou schopny řešit své problémy samostatně.

Diskurzy spojené s migrací také často vykreslují migranty jako hrozbu pro národní bezpečnost a kulturní identitu evropských zemí. Tento obraz má kořeny v kolonialistických představách o civilizaci a barbarství. Oficiální dokumenty často spojují migraci s terorismem, organizovaným zločinem a šířením infekčních nemocí, čímž posilují rozdělení mezi "my" a "oni". Tento jazyk legitimizuje přísná bezpečnostní opatření a vojenské zásahy proti pašerákům migrantů.

Humanitární pomoc je v českých dokumentech často prezentována jako morální a civilizační mise, která legitimizuje zasahování do záležitostí postkoloniálních zemí. Česká humanitární pomoc je vykreslována jako klíčová pro stabilizaci a rozvoj subsaharské Afriky, čímž se vytvářejí asymetrické vztahy, kde rozvinuté země jsou vnímány jako hybatelé pokroku a rozvojové země jako pasivní příjemci. Tento paternalistický přístup je patrný

v dokumentech, které zdůrazňují, že pomoc je poskytována v oblastech vzdělávání, zdravotnictví a rozvoje infrastruktury.

Diskurzy o rasové a etnické identitě často obsahují stereotypní a negativní zobrazení afrických migrantů, kteří jsou spojováni s kriminalitou, chudobou a nízkou úrovní vzdělání. Tyto stereotypy posilují rasové a etnické předsudky, které ovlivňují veřejné mínění a politiku. Migrantů jsou často prezentováni jako "jiní" nebo "cizí", což podporuje obraz migrantů jako homogenní skupiny s negativními atributy a legitimizuje restriktivní a exkluzivní politiku.

Zjištění této práce ukazují na přetrvávající neokoloniální diskurzy v českých vládních dokumentech a veřejných prohlášeních týkajících se subsaharské Afriky. Tyto diskurzy reprodukují asymetrické mocenské vztahy a stereotypy, které ovlivňují politiku a veřejné mínění v České republice. Kritická diskurzivní analýza odhalila, jak historické a mocenské vztahy ovlivňují současné politické a sociální diskurzy a jaký dopad mají na vztahy České republiky se subsaharskou Afrikou.

Je důležité, aby tvůrci politik a veřejní činitelé reflektovali a kriticky zkoumali své přístupy a jazyk, který používají v souvislosti s migrací a rozvojem pomocí. Postkoloniální teorie zdůrazňuje potřebu respektovat suverenitu a samostatnost postkoloniálních zemí a vyhýbat se paternalistickým a neokoloniálním praktikám.

Zároveň je důležité, aby veřejné diskurzy o migraci a rozvoji zahrnovaly vícehlasné perspektivy a zohledňovaly komplexitu a různorodost zkušeností a podmínek v subsaharské Africe. To zahrnuje uznání místních iniciativ a schopností a podporu participativních přístupů, které respektují a posilují místní komunity.

*„A ke konci dne je to příběh, který záleží, příběh, který jednotlivci a národy věří a vyprávějí o sobě.“
(Achebe 2000:93)*

Tento citát reflektuje důležitost diskurzů a příběhů, které si národy vyprávějí o sobě a o druhých. Diskurzy formují naši realitu, ovlivňují naše myšlení a jednání a mají zásadní vliv na politiku a veřejné mínění.

Tato bakalářská práce přispívá k tomuto úsilí tím, že odhaluje a analyzuje postkoloniální diskurzy v českých vládních dokumentech a veřejných prohlášeních, a nabízí kritický pohled na to, jak tyto diskurzy ovlivňují politiku a veřejné mínění. Doufám, že tato práce bude inspirovat další výzkum a diskusi na toto důležité téma a přispěje k lepšímu porozumění a spravedlivějším vztahům mezi Českou republikou a subsaharskou Afrikou.

Závěrem lze říci, že analýza politických a veřejných diskurzů je klíčová pro porozumění dynamice moci a nerovnosti ve vztazích mezi národy. Kritický přístup a reflexe jsou nezbytné pro vytváření spravedlivějších a rovnoprávnějších globálních vztahů, které respektují historii, kulturu a suverenitu všech národů.

Seznam použitých zdrojů

Adepoju, A. (2016). Migration in Sub-Saharan Africa. Current African Issues. Uppsala: The Nordic Africa Institute.

Achebe, C. (2000). Home and Exile. New York: Oxford University Press.

Barth, F. (1969). Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference. Boston: Little, Brown and Company.

Bhabha, H. K. (1994). The Location of Culture. London: Routledge.

Boswell, C. (2016). Migration and Mobility in the European Union. London: Palgrave Macmillan.

Buchtík, M. (2015). Veřejné mínění a migrace v České republice. Praha: CVVM.

Chibber, V. (2013). Postcolonial Theory and the Specter of Capital. London: Verso.

Čermáková, M., & Smolík, J. (2016). Migrace a bezpečnost: Teoretické a praktické aspekty. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Daněk, M. (2000). Kolonialismus a dekolonizace: Historie a současnost. Praha: Karolinum.

Daněk, M. (2008). Kolonialismus: Příčiny, průběh a důsledky. Praha: Nakladatelství Karolinum.

Eagleton, T. (1991). Ideology: An Introduction. London: Verso.

Escobar, A. (1995). Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World. Princeton: Princeton University Press.

Fairclough, N. (1992). Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.

Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* (2nd ed.). London: Routledge.

Galtung, J. (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. Oslo: International Peace Research Institute.

Goodwin, M., & Milazzo, C. (2017). *Taking Back Control: The UK's Populist Revolt*. London: Palgrave Macmillan.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications.

Horáková, H. (2007). *Afrika: Kulturní a sociální diverzita*. Praha: SLON.

Horáková, H. (2012). *Postkolonialismus a Česká republika: Teorie a praxe*. Praha: SLON.

Hrubec, M. (2019). *From Global Capitalism to a Post-Capitalist World*. Prague: Filosofia.

Ivaldi, G. (2018). *The Populist Right in France: Regional and National Dimensions*. In J. Rydgren (Ed.), *The Oxford Handbook of the Radical Right*. Oxford: Oxford University Press.

Karakayali, S., & Kleist, J. O. (2016). *EFA-Studie 2016: Flüchtlinge und Ehrenamtliche in Deutschland – Ergebnisse einer Online-Befragung*. Berlin: Berliner Institut für empirische Integrations- und Migrationsforschung (BIM).

Klusáková, L. (2016). *Islam a Evropa: Výzvy a rizika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Kovács, A. (2016). *The Social Construction of Migration in Hungary: The Insecurity Narrative and its Policy Implications*. *European Journal of Migration and Law*, 18(1), 111-136.

Kluknavská, A. (2019). The Populist Radical Right in the European Parliament: Between Europeanization and Euroscepticism. *Journal of Contemporary European Studies*, 27(2), 240-255.

Lánský, A. (2015). *Orientalismus a Postkolonialismus: Kritické Perspektivy*. Praha: Karolinum.

Lánský, A. (2018). Postkoloniální teorie v českém kontextu. In H. Horáková, *Česká republika a postkolonialismus* (pp. 80-98). Praha: SLON.

Mareš, M. (2017). *Pravicový extremismus v České republice: Ideologie, organizace a aktivity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Mbaye, L. M. (2017). Climate Change, Natural Disasters, and Migration: The Africa Dilemma. *Journal of African Economies*, 26(2), 87-112.

Merkel, A. (2015). *Wir schaffen das: Ein Jahr danach*. Berlin: Bundeskanzleramt.

Novák, P. (2023, červen). Afrika není problém, který je třeba vyřešit, ale příležitost, kterou je třeba uchopit. *Lidové noviny*.

Němec, J. (2010). *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Karolinum.

Němec, J. (2014). *Kolonizace a dekolonizace Afriky*. Praha: Karolinum.

Oltmer, J. (2016). *Migration und Integration in Deutschland seit dem Zweiten Weltkrieg*. *Migrationsreport 2016: Fakten - Analysen - Perspektiven*,

Profant, T. (2015). *Česká republika a dekolonizace: Teorie a praxe*. Praha: SLON.

Profant, T. (2017). *Neokolonialismus a jeho důsledky pro současnou Afriku*. Brno: Masarykova univerzita.

Rodríguez, N. (2019). *Migrace a integrace ve Španělsku: Výzvy a perspektivy*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

- Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Said, E. (2008). *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books.
- Šajtar, M. (2021). *Africké války a jejich příčiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Spivak, G. C. (1988). Can the Subaltern Speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the Interpretation of Culture* (pp. 271-313). Urbana: University of Illinois Press.
- Van Dijk, T. A. (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge.
- Van Dijk, T. A. (1993). *Elite Discourse and Racism*. London: Sage Publications.
- Villa, M. (2018). *Migration and the Populist Challenge in Italy*. Migration Policy Institute.
- Voda, P., & Havlík, V. (2017). *Česká politika a migrační krize*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage Publications.
- Young, R. J. C. (2001). *Postcolonialism: An Historical Introduction*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Záhořík, J. (2010). *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Karolinum.
- Záhořík, J. (2012). *Afrika a její místo v mezinárodních vztazích*. Praha: Karolinum.

Internetové zdroje vč. vládních dokumentů

- Čulík, J. (2017). Prezident Zeman a migrace. *Britské listy*. [Online] Dostupné z: <https://blisty.cz/art/88463.html>

- Frontex (2016). Migratory Routes Map. [Online] Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-routes-map/>
- MV (2015). Bezpečnostní aspekty migrace. [Online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-aspekty-migrace.aspx>
- MZV (2015). Diplomatické cesty do subsaharské Afriky. [Online] Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/subsaharska_afrika.html
- MZV (2016). Subsaharská Afrika: Výzvy a příležitosti pro českou zahraniční politiku. [Online] Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/368037/Subsaharska_Afrika.pdf
- MZV (2017). Cesta do Ghany a Nigérie: Posílení vztahů v oblasti bezpečnosti a migrace. [Online] Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/subsaharska_afrika.html
- UNHCR (2016). The 2015 Refugee Crisis in Europe. [Online] Dostupné z: <https://www.unhcr.org/uk/statistics/unhcrstats/56e96c336/2015-refugee-crisis-europe.html>
- UNHCR (2017). Global Trends: Forced Displacement in 2016. [Online] Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf>
- Vláda ČR (2015). Usnesení vlády č. 951 ze dne 27. listopadu 2015. [Online] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/usneseni/>
- Von der Leyen, U. (2020). Tackling Human Smuggling Together. Evropská komise. [Online] Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1524
- Zeman, M. (2015). Projev prezidenta na konferenci o bezpečnosti. [Online] Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cz/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vyroky-a-projevy/projev-prezidenta-na-konferenci-o-bezpecnosti-5-10-2015-18148>